

Universiteit Utrecht

Vrijwilligerstoerisme in Ghana

Een interdisciplinair onderzoek naar beeldvorming van de Global South

Liberal Arts & Sciences - Scriptie: Interdisciplinair Onderzoek II (LA3V11003)

Universiteit Utrecht

9 november 2018

Begeleider: R. van Woerden | r.vanwoerden@uu.nl

Harmke Kooman Sociale Geografie

5720443

Vakreferent: B. van Gorp | b.vangorp@uu.nl

Vera Kurpershoek Postcolonial & Genderstudies

4186834

Vakreferent: K. Leurs | k.h.a.leurs@uu.nl

Merel van Heusden Algemene Sociale Wetenschappen

5918073

Vakreferent: G. Cremers | g.cremers@uu.nl

Dankwoord

Wij, Harmke, Merel en Vera willen bij deze onze dankbaarheid tonen aan de mensen die ons geholpen hebben tijdens het schrijven van deze scriptie. Ons dankwoord gaat ten eerste uit naar de vakreferenten Bouke van Gorp, Koen Leurs en Gijs Cremers, die ons tijdens het schrijven van de disciplinaire stukken hebben geënthousiasmeerd en hebben geholpen tot het komen van inzichten. In het bijzonder willen we onze LAS scriptiebegeleider Roosmarijn van Woerden bedanken voor haar tijd en steun, en wijze raad in tijden van verwarring.

We zijn trots op het eindresultaat en hopen hiermee de wereld een stukje beter, eerlijker en liever te maken.

Abstract

Vrijwilligerstoerisme is een opkomend en omstreden fenomeen waar een meervoud aan disciplines zich mee bezighoudt. Het onderzoeksveld is niet alleen breed, maar ook vrij nieuw. Dit vraagt om een duidelijk kader waarin de goede bedoelingen van de vrijwilligerstoerist in een bredere context wordt geplaatst. Onderliggend aan vrijwilligerstoerisme speelt het idee van de *Global South* als een exotisch en hulpbehoevend gebied, waar jongeren daadwerkelijk een verschil kunnen maken. Aan de hand van de disciplines Postcolonial en Genderstudies, Sociale Geografie en Algemene Sociale Wetenschappen worden verschillende factoren aangehaald die een rol spelen in de beeldvorming die jongeren hebben van de *Global South*. De invloed van machtsstructuren, kennis en interactie wordt beschreven vanuit de disciplinaire literatuur en geanalyseerd aan de hand van een aantal reisblogs van vrijwilligerstoeristen in Ghana. Dit leidt tot een *More Comprehensive Understanding* waarin blijkt dat vooral *Othering* een aanleiding vormt voor vrijwilligerstoerisme en ook bij het verloop van vrijwilligerstoerisme projecten een bepalende rol speelt. Dit plaatst de vrijwilligerstoerist in een helpersrol waardoor neokoloniale machtsstructuren blijven bestaan. Krachtige kennis over deze machtsstructuren en gebieden in de *Global South* kan vrijwilligerstoeristen meer inzicht geven in hun rol. Echter, uit de analyse van reisblogs komt naar voren dat deze vorm van kritisch wereldburgerschap nog ver van de werkelijkheid ligt.

Inhoudsopgave

Dankwoord	1
Abstract	2
1. Inleiding	5
2. Methoden	9
2.1 Discoursanalyse	9
2.2 Kwalitatieve analyse van ideeën en ideologische inhoud	10
2.3 Selectie	11
2.3 Verwerking	12
3. Postcolonial en Genderstudies	13
3.1 Beschavingsmissie	14
3.2 Oriëntalisme	15
3.3 Wij versus Zij	17
3.4 Language of making a difference	18
3.5 Discoursanalyse van reisblogs	18
3.5.1 “Typisch Ghana”	19
3.5.2 Hulp bieden/hulp krijgen	20
3.5.3. Leren aan/ leren van	22
3.6 Discussie	23
3.7 Conclusie	23
4. Sociale geografie	25
4.1 Imaginative Geographies	25
4.2 Ontstaan van de Imaginative Geographies	27
4.3 Powerful Geographical Knowledge	31
4.4 Wereldburgerschap	33
4.5 Conclusie	34
5. Algemene Sociale Wetenschappen	36
5.1 Othering als dynamisch, interactief proces	37
5.2 ‘Intimiteit’ en ‘authenticiteit’ bevordert helpersrol	40
5.3 Interacties bij vrijwilligerstoerisme in Ghana	42
5.3.1 Interacties binnen vrijwilligerstoerismeprojecten	42
5.3.2 Interacties onder invloed van 'reverse racism'	44
5.3.3 Intercultural competence	46
5.4 Conclusie	47
6. Integratie	48
6.1 Overeenkomsten en conflicten	49
6.2 Common Ground	51

6.2.1 Othering als geografische tweedeling	52
6.2.2 Othering als conceptuele afstand	53
6.2.3 Othering als uiting van macht	55
6.3.2 Beeldveroorzaker: Hoe komt het beeld van Ghana tot stand?	56
6.4 More Comprehensive Understanding	58
7. Conclusie & Discussie	60
7.1 Conclusie	60
7.2 Discussie	60
7.3 Vervolgonderzoek	61
Literatuurlijst	62
Hoofdstuk 1 Inleiding	62
Hoofdstuk 2 Methoden	64
Hoofdstuk 3 Postcolonial en Genderstudies	64
Hoofdstuk 4 Sociale Geografie	65
Hoofdstuk 5 Algemene Sociale Wetenschappen	69
Hoofdstuk 6 Integratie	70

1. Inleiding

Vervagende grenzen in onze globaliserende wereld maken het steeds makkelijker voor westerse mensen om zich tussen verschillende gebieden te verplaatsen. Als gevolg hiervan worden sommige gebieden overspoeld door massa's toeristen. Steden als Venetië en Amsterdam hebben te maken met de gevolgen van alsmear stijgende toeristenaantallen (Russo, 2002). Maar het zijn niet alleen de steden die zich hiertegen verzetten, ook een groeiend deel van de toeristen wil niet langer bijdragen aan massatoerisme. De laatste decennia is een tegenbeweging in gang gezet door toeristen die iets 'specialers' willen dan een normale vakantie (Wearing & McGehee, 2013; Callanan & Thomas, 2005). Niet alleen een verlangen naar iets speciaals, maar ook consumentenbewustzijn en een nadruk op duurzaamheid kan leiden tot alternatieve vormen van toerisme die als doel hebben om op een verantwoordelijke manier te reizen (Conran, 2011). Werkzaamheden uitvoeren die 'bijdragen' aan een betere wereld bieden toeristen betekenisgeving en een gevoel van eigenwaarde (Vrasti, 2013). Deze alternatieve vormen van toerisme kunnen gezien worden als een uiting van verlangen te ontsnappen aan de moderne wereld om 'echte' cultuur en 'simpel' leven te zien (Conran, 2011). Daarnaast heeft een deel van de reizigers niet alleen dit verlangen voor 'authenticiteit', maar willen ze ook een 'verschil maken' voor de lokale bevolking (Callanan & Thomas, 2005). Deze groep heeft de mogelijkheid hun toeristische reis te combineren met vrijwilligerswerk. Deze vorm van toerisme wordt in de literatuur aangeduid als *voluntourism* of vrijwilligerstoerisme.

Vrijwilligerstoerisme heeft nog geen duidelijke afbakening in de literatuur van toerismestudies. Zowel over de precieze definitie als de plaats binnen de toerisme-industrie zijn academici het niet eens (Wright, 2013). Sommige academici plaatsen vrijwilligerstoerisme binnen *alternative of sustainable tourism*, terwijl anderen het zien als een nieuwe tak van massatoerisme (Wearing en McGehee, 2013). Callanan & Thomas (2005) noemen het een 'mass-niche market'. Het is een competitieve markt waar organisaties concurreren met de programma's en bestemmingen, net als bij 'normaal' toerisme. De inkadering van vrijwilligerstoerisme is ook afhankelijk van de definitie die eraan gegeven wordt.

Vrijwilligerstoerisme verschilt van internationaal vrijwilligerswerk op meerdere punten. Zo is de duur van internationaal vrijwilligerswerk over het algemeen langer dan vrijwilligerstoerisme, is vrijwilligerswerk maatschappelijk gedreven tegenover het marktgedreven vrijwilligerstoerisme en omvat vrijwilligerstoerisme over het algemeen alleen ongeschoold werk (McAllum & Zahra, 2017). In de typologie van Callanan & Thomas (2005) staat deze vorm van vrijwilligerstoerisme gelijk aan *shallow volunteer tourism*. Doordat het vrijwilligerstoerisme voornamelijk eenvoudige en kortdurende projecten omvat, is het vooral voor jongeren vaak een aantrekkelijke manier van reizen. Het overgrote deel van de projecten is dan ook gericht op deze doelgroep (Callanan & Thomas, 2005). Als motivatie om deel te nemen aan vrijwilligerstoerisme noemen jongeren ‘een verschil kunnen maken’ in hun land van bestemming (Ooij & Lang, 2010), reizen, het ontwikkelen van professionele vaardigheden (Wearing & McGehee, 2013) en zelfontplooiing (Kontogeorgopoulos, 2017).

Eén van de meest populaire bestemmingen van vrijwilligerstoeristen in Ghana. Dit is een aantrekkelijk land voor vrijwilligerstoeristen omdat het er politiek stabiel is en Engels een van de hoofdtalen is (Otoo & Amuquandoh, 2014). Er is een grote variatie aan projecten beschikbaar (Projectsabroad.nl) en de toerismesector biedt er voldoende activiteiten aan, zoals safari's. Uit onderzoek van Otoo & Agyeiwaah, Dayour & Wireko-Gyebi (2016) onder een representatieve groep vrijwilligerstoeristen in Ghana blijkt dat bijna driekwart van de vrijwilligerstoeristen vrouw is en slechts zeven procent is ouder dan dertig. De meeste vrijwilligerstoeristen zijn afkomstig uit Europa (49%) en Noord-Amerika (38%). Vrijwilligers bleven gemiddeld iets langer dan zes weken in Ghana, maar 40% verblijft korter dan een maand. Vrijwilligerstoeristen die zich identificeren als ‘vrijwilligerstoerist’ verblijven significant korter dan vrijwilligerstoeristen die zich ‘vrijwilliger’ noemen. Bijna tachtig procent van de vrijwilligerstoeristen geeft aan positieve ervaringen gehad te hebben met interacties met de lokale bevolking (Otoo & Amuquandoh, 2014). Verder geeft 46% van de vrijwilligerstoeristen aan zich tijdens het verblijf te hebben verdiept in Ghanese cultuur (Otoo & Amuquandoh, 2014).

Het gebrek aan oprechte interesse is een van de kritiekpunten die tegenstanders hebben op vrijwilligerstoerisme. In de literatuur wordt dan ook steeds meer nadruk gelegd op mogelijkheden om vrijwilligerstoerismeprojecten te verbeteren (Wearing 2013). Ook in de

populaire media ondervindt deze vorm van toerisme kritiek. Non-profit organisatie Unicef heeft het probleem onder de aandacht gebracht met de campagne: ‘kinderen zijn geen toeristische attractie’. Veel vrijwilligerstoeristen kiezen namelijk voor projecten met kinderen in weeshuizen of basisscholen. Maar uit onderzoek van Unicef is gebleken dat veel van de kinderen in weeshuizen nog één of beide ouders hebben. Er wordt zelfs geïmpliceerd dat weeshuizen er met opzet in slechte conditie worden gehouden, zodat de toeristen meer doneren (Deen, 2017).

Ook verschillende andere sociale projecten kunnen mogelijk een negatieve impact hebben op de lokale bevolking. Jongeren die in hun tussenjaar een paar maanden vrijwilligerswerk doen in een land buiten Europa – veelal in landen in Afrika en zuidoost Azië – hebben vaak niet de vaardigheden of kwalificaties om een lokale bevolking effectief te helpen: ze hebben te weinig kennis (Brown & Hall, 2008), capaciteit tot zelfreflectie (Simpson, 2004), ervaring op internationale schaal (McLeod, 2008), tijd om de lokale bevolking te leren kennen (Roberts, 2004), of oprechte altruïstische intenties (Salazar, 2004).

Vrijwilligerstoerisme is dus een complex fenomeen dat niet enkel te bestuderen is vanuit het ‘individualistische altruïsme’ (Ooij & Lang, 2010) van vrijwilligerstoeristen. Vrijwilligerstoerisme kan onbedoelde gevolgen hebben voor lokale gemeenschappen die ook onderzocht dienen te worden. Verder is de context die vrijwilligerstoerisme mogelijk maakt belangrijk. Hier ligt een geschiedenis van machtsstructuren aan ten grondslag die in kaart gebracht moet worden om het fenomeen te kunnen verklaren. Toerismestudies, de discipline die toerisme onderzoekt, slaagt er niet in al deze aspecten van vrijwilligerstoerisme voldoende te belichten (Wearing & McGehee, 2013). Zo beschrijven Sin, Oakes & Mostafanezhad (2015) dat er een vooral een gebrek aan verbinding is tussen de praktijk van het vrijwilligerstoerisme en de ideeën en machtsstructuren die hier aan ten grondslag liggen. Wearing & McGehee (2013) roepen hierom op tot interdisciplinair onderzoek waarbij nog meer disciplines en methoden worden geïntegreerd. Om hieraan bij te dragen, proberen wij de volgende hoofdvraag te beantwoorden:

Hoe wordt het beeld dat jongeren hebben over Ghana geconstrueerd en hoe beïnvloedt dit de interacties bij vrijwilligerstoerisme?

Hierbij kijken we zowel naar de context waarbinnen vrijwilligerstoerisme plaatsvindt en het feitelijke verloop van interacties bij vrijwilligerstoerisme. Het soort vrijwilligerstoerisme dat we hierbij behandelen, betreft sociale projecten uitgevoerd door jongeren in één tot drie maanden. Verder definiëren wij interacties als contact tussen vrijwilligerstoeristen en leden uit lokale gemeenschappen waarbij een uitwisseling plaatsvindt van gedeelde symbolen zoals gesproken taal of het gebruik van gebaren (Mead, 1934 in Dillon, 2014). Omdat deze vraag vooral ingaat op de beeldvorming van Ghana, hebben we gekozen voor drie disciplines die direct of indirect kijken naar beeldvorming. Voor dit onderzoek hebben wij gekozen om de disciplines Sociale Geografie (SG), Algemene Sociale Wetenschappen (ASW) en Postcolonial en Genderstudies (PGS) te gebruiken. Als eerste kijkt PGS naar de rol en invloed van onderliggende machtsstructuren aan de hand van de deelvraag: *Hoe wordt het neokoloniale gedachtegoed onthuld in reisblogs van jongeren in Ghana?* Als tweede discipline hoofdstuk komt de geografie aan bod. Binnen de Sociale Geografie kijkt de Culturele Geografie naar hoe het beeld over bepaalde plaatsen tot stand komt. Dit hoofdstuk zal in het teken staan van de deelvraag: *Welke kennis kan helpen om aan vrijwilligerstoerisme te doen en hoe verschilt dat van de kennis die jongeren nu hebben?* Ten slotte brengt ASW de rol van de beeldvorming op interacties onder de aandacht, met de vraag: *Wat is de rol van ideeën van vrijwilligerstoeristen over 'the Global South' en Ghana in het bijzonder, op het verloop van interacties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners gezien vanuit het symbolisch interactionisme?*. In hoofdstuk 6 worden de inzichten en theorieën uit de afzonderlijke hoofdstukken geïntegreerd om een antwoord op de hoofdvraag te formuleren. In deze hoofdstukken zal niet alleen naar de literatuur worden verwezen, maar ook naar een aantal geanalyseerde reisblogs. Het eerstvolgende hoofdstuk zal meer inzichten geven in de gebruikte methoden voor het analyseren van deze blogs.

2. Methoden

Voor het integratiehoofdstuk hebben wij gekozen voor een analyse van reisblogs die we gevonden hebben op de website waarbenjij.nu. WaarBenJij.nu is, met meer dan 265.000 dagboekhouders en meer dan 2,6 miljoen reisverhalen, de grootste online reiscommunity van Nederland. Reizigers houden via WaarBenJij.nu contact met het thuisfront en met andere reizigers, door het plaatsen van verslagen, foto's en video's. Quotes uit deze reisblogs hebben we niet alleen verwerkt in het integratiehoofdstuk, maar ook in de disciplinaire hoofdstukken. In sommige gevallen zijn de quotes vooral ter illustratie gebruikt (hoofdstuk 4 en 5), en in andere gevallen worden de quotes ook direct geanalyseerd (hoofdstuk 3). In het integratiehoofdstuk maken we zowel gebruik van de quotes ter illustratie, als voor een verdere analyse. De gekozen methodologie voor dit integratiehoofdstuk zal hieronder verder worden toegelicht.

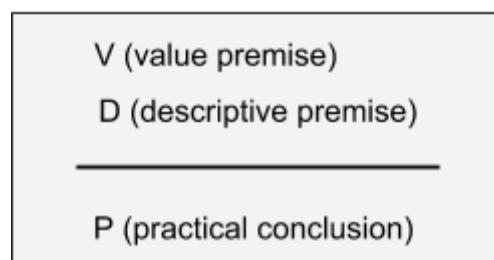
2.1 Discoursanalyse

Om erachter te komen hoe beeldvorming over Ghana tot stand komt en hoe de interacties deze beelden kunnen veranderen, maken wij gebruik van wat binnen het postmodernisme een discoursanalyse wordt genoemd. De nadruk bij deze manier van onderzoeken ligt op “the intricate relationships between text, talk, social cognition, power, society and culture” (van Dijk, 1993:253). Deze benadering leent zich goed voor het analyseren van taal, gesproken of geschreven, en van beeld, symbolen en andere mediarepresentaties (Hesse-Biber, 2013:46). Het doel van deze discoursanalyse is om er achter te komen hoe een beeld van de werkelijkheid geconstrueerd wordt door deze media, en hoe subjectieve ervaringen cultureel en sociaal beïnvloed worden. Discoursanalyse leent zich voor dit onderzoek omdat deze methode inzicht verschaft over hoe taal onze ervaringen construeert. Voor onze analyse houdt dit in dat we onderzoeken waarover geschreven wordt in geselecteerde reisblogs en wat de betekenis is achter de taaluitingen die vrijwilligerstoeristen gebruiken. Wij hebben de analyse gedaan vanuit de drie perspectieven. Het is belangrijk te onthouden dat alle drie de disciplines met een bepaalde bril naar deze blogs kijken. Hierdoor kan de analyse nooit geheel objectief zijn. Het voordeel dat we

hebben, is dat we vanuit drie verschillende disciplines kijken waardoor er verschillende kanten kunnen worden belicht.

2.2 Kwalitatieve analyse van ideeën en ideologische inhoud

Inspiratie om deze discoursanalyse uit te voeren hebben we gevonden in de methode kwalitatieve analyse van ideeën en ideologische inhoud. Deze kwalitatieve inhoudsanalyse wordt vooral in de sociale wetenschappen gebruikt (Lindberg, 2017). Deze vorm van een tekstuele analyse wordt gedaan aan de hand van het onderstaande model:

Figuur 2.1: Model van praktisch redeneren. Overgenomen van Lindberg (2017).

Hierbij speelt zowel het fundamentele niveau (V) (de waarde), als het operationele niveau (D) (de beschrijving en de praktisch conclusie) een belangrijke rol (Lindberg, 2017). Beide vooronderstellingen en de conclusie kunnen worden herleid aan de hand van uitspraken in de tekst. Omdat we de blogs gebruiken om een veel breder discours te analyseren, hebben we ervoor gekozen om aan de hand van thema's uit de blogs apart de waarden, beschrijvingen en conclusies te analyseren. Vanwege de beperkte grootte van dit onderzoek is een meer uitgebreide vorm van analyseren niet mogelijk. In plaats daarvan kijken we per onderdeel uit het model van praktisch redeneren wat de verschillende blogs hierover te zeggen hebben. Hierdoor lopen we het risico dat de individuele verschillen tussen de bloggers niet worden meegenomen, en dat de conclusies al snel gegeneraliseerd moeten worden. Echter, deze manier van analyseren maakt het wel mogelijk om deze reisblogs in de bredere context te plaatsen en te onderzoeken in hoeverre er machts patronen blijken uit de taal die gebruikt wordt in blogs.

Deze vorm van analyseren maakt het mogelijk om betekenis te geven aan het discours dat vrijwilligerstoeristen gebruiken in de representatie van hun reis. We hebben ervoor gekozen geen

kwantitatieve inhoudsanalyse te doen vanwege het geringe aantal relevante reisblogs voor onze onderzoeksvraag. Juist een kwalitatieve inhoudsanalyse kan duidelijkheid geven over de verschillende invloeden op het ontstaan van beeldvorming van jongeren van Ghana en hoe dit uiteindelijk voor de jongeren leidt tot de praktische conclusie dat zij in staat zijn door middel van vrijwilligerstoerisme een waardevolle bijdrage te leveren in Ghana.

2.3 Selectie

De geselecteerde blogs komen allemaal van de site: waarbenjij.nu. Op deze site staan reisblogs geschreven van over de hele wereld. Om relevante blogs te vinden hebben we gezocht naar blogs die het zowel hadden over vrijwilligerswerk, als over Ghana. We hebben zeven blogs gekozen die voldoen aan onze afbakening van vrijwilligerstoerisme. De precieze leeftijd was niet bij elke blog duidelijk. In deze gevallen hebben we geprobeerd alsnog alleen de blogs te selecteren waarbij we de leeftijd 25 jaar of jonger hebben geschat.

Blog	Leeftijd op moment van vertrek	Verblijfsduur ±
Blog 1	20 jaar	1 maand
Blog 2	17 jaar	1 maand
Blog 3	23 jaar	2 maanden
Blog 4	22 jaar	1,5 maand
Blog 5	NB	3 maanden
Blog 6	25 jaar	3 weken
Blog 7	19 jaar	2 maanden

We hebben ervoor gekozen geen namen te gebruiken om de privacy van de bloggers te kunnen waarborgen. De namen en de links naar de volledige blogs zijn bekend bij de auteurs.

2.3 Verwerking

We hebben de losstaande blogs bij elk van de zeven reisdagboeken in een Word-document gezet. Deze hebben we vervolgens geüpload naar het codeerprogramma NVivo. Hier hebben we de reisblogs in eerste instantie axiaal gecodeerd, om te kijken welke onderwerpen de vrijwilligerstoeristen zelf aandragen in de blogs. Vervolgens hebben we vanuit alle drie de disciplines dit afzonderlijk ondergebracht onder codes die vanuit de disciplines als relevant worden gezien. Een deel hebben we dan ook verwerkt in de disciplinaire hoofdstukken. Verder hebben we gezamenlijk quotes uitgekozen waarmee we onze integratie kunnen toelichten. Door de beperkte grootte van deze scriptie hebben we afwegingen moeten maken in welke quotes we wel en niet gebruiken. Hiermee hebben we getracht een zo genuanceerd mogelijk beeld te creëren. Desondanks, is er uit alle blogs nog veel meer informatie over de denkbeelden van de vrijwilligerstoeristen te halen.

3. Postcolonial en Genderstudies

Binnen het postkoloniale onderzoeksgebied zijn de belangrijkste kritiekpunten van academici dat vrijwilligerstoerisme simpelweg een vorm is van neokolonialisme, omdat het ongelijke machtsrelaties en culturele stereotyperingen tussen toeristen en de lokale bevolking versterkt. (Pastran, 2014:14) In dit hoofdstuk zal ik proberen het discours achter de goede intenties van vrijwilligerstoeristen te deconstrueren.

In dit hoofdstuk ligt de focus op hoe machtsverschillen tussen het *Global North* en *Global South* wordt versterkt en voortgezet in reisblogs, door retorische strategieën waarmee de 'Ander' in Ghana geconstrueerd wordt. Ik maak hierbij gebruik van het concept Oriëntalisme van Edward Said (1978), die in zijn gelijknamige boek beschreef hoe de Oriënt gebruikt werd om de identiteit van Europa te construeren door zichzelf af te zetten van en de Oriënt te representeren als inferieur tegenover het eigen superieure Europa. Dit werd onder andere gedaan door taal, door de Oriënt te beschrijven als primitief, exotisch, geseksualiseerd en gefixeerd in tijd. Wetenschappers binnen het postkoloniale onderzoeksgebied houden doorgaans vast aan de kern van Saids werk waarin de focus ligt op hoe koloniale discoursen nog steeds domineren in de representatie van de *Global South*, zoals het discours van vrijwilligers- en ontwikkelingshulp. Breed genomen is dit het polariseren van 'wij' en 'zij', wat volgens Edward Said typerend is voor koloniaal discours (1978: 46). Aan de basis van het discours dat we ik dit hoofdstuk bespreek ligt de neokoloniale assumptie dat zelfs onervaren westerse jongeren zonder kwalificaties voor ontwikkeling kunnen zorgen in de *Global South*. In dit hoofdstuk wordt onderzocht hoe dit discours wordt versterkt en voortgezet in taal. Dit zal gedaan worden aan de hand van een kritische discoursanalyse van vijf reisblogs van witte, Nederlandse, vrouwelijke vrijwilligerstoeristen. Door dit te doen hoop ik vanuit een postkoloniaal oogpunt probeerde ik te ontdekken op welke manieren reisblogs bijdragen aan het reproduceren en vasthouden van ongelijke machtsrelaties en het creëren en versterken van de assumptie dat landen in de *Global South*, zoals Ghana, ongeciviliseerd en primitief en hulpbehoevend zijn. In dit hoofdstuk zal de deelvraag beantwoord worden: *Hoe wordt een neokoloniaal gedachtegoed onthuld in reisblogs van jongeren in Ghana?*

Eerst zal kort een verbinding worden gemaakt tussen processen uit de koloniale geschiedenis waardoor een gevoel van westerse superioriteit over kolonieën gevestigd werd, en hedendaagse processen waardoor deze ongelijke machtsverhoudingen blijven voortbestaan. Daarna zal een theoretisch framework geschetst worden aan de hand van het Oriëntalisme van Edward Said, welke als fundering ligt in het hoofdstuk bij het construeren van de 'Ander' in reisblogs. Vervolgens richt het hoofdstuk zich op taal en leg ik uit hoe door taal ongelijke machtsverhoudingen gereproduceerd worden, met name door het gebruik van stereotypen en het benadrukken van verschil tussen 'wij' en 'zij'. Tot slot zal een kritische discoursanalyse uitgevoerd worden van vijf reisblogs die ik heb gevonden op de website waarbenjij.nu.

3.1 Beschavingsmissie

Sommige vrijwilligerstoeristen houden familie en vrienden thuis op de hoogte van hun belevenissen via een online reisblog. In veel van deze reisblogs wordt door middel van taal een gevoel van westers superioriteit gevestigd, welke sterk doet denken aan de *discovery narratives*, oftewel reisdocumenten, uit de 19e eeuw. Bijvoorbeeld in het boek van Raymond Corbey, waarin een onderzoek naar de Europese beeldvorming van Afrika wordt besproken.

“Het Europees beeld van Afrika als een even fascinerend als angstaanjagend, even verleidelijk als gevaarlijk oerlandschap, een wilde periferie van de beschaafde wereld, een mysterieus, donker continent, waarvan men de inwoners als even wild en donker, niet als volwaardige mensen beschouwde.” (Corbey, 1989:7)

In dit citaat komt het Europese superioriteitsgevoel naar voren in de tegenstelling 'wild versus beschaafd' en de typering van Afrikaanse mensen als niet-volwaardige mensen (Keyers, 2005). In reinsnarratieven als deze werd naast de beschrijving van het 'ontdekte' land ook beschreven hoe anders, en fascinerend de inwoners van het land waren. Met deze fascinatie voor de 'Ander', kwam ook het verlangen van witte westerse mannen om beschaving te brengen aan deze niet-witte inwoners. Dit laatste wordt ook wel de *white man's burden* genoemd en dit beschavingsoffensief werd gebruikt om het imperialisme te verantwoorden (Bandyopadhyay & Patil, 2017). Door de 'Ander' te zien als een vroeger stadium van de moderne samenleving wordt

deze als ware gedegradeerd tot een mindere versie van de kolonisten zelf. Tegelijkertijd was het koloniale overheersing afhankelijk van het idee dat de gekoloniseerde bevolking anders moest blijven. (Eriksson & Baaz, 2005)

Feministische theoretici hebben verschillende kanten geanalyseerd van de complexiteiten rondom de betrokkenheid van witte vrouwen in het koloniale tijdperk. Hierbij werd onder andere de focus gelegd op de materiële aanwezigheid van witte vrouwen in termen van “running, sustaining, and even financing of imperial and colonial projects” (Chaudhuri, 1992; Jayawardena, 1995; Ware, 1992; in Lewis & Mills, 2013). Dit is wat Frye (1992) vanuit een postkoloniaal feministisch oogpunt beschreef als *whiteness*: “an assumption on the part of many Northern white women that they have the knowledge and the obligation to help women in the *Global South* (no need to know whether they want the help or not)”. Dit is interessant omdat waar deze civilisatiemissies en andere koloniale processen gekenmerkt werden door de overheersende masculiniteit, zijn het tegenwoordig vooral witte, hoogopgeleide, vrouwen die tijdens hun tussenjaar deelnemen in vrijwilligerstoerisme. In relatie tot macht en dominantie is dit belangrijk te benoemen, omdat de *whiteness* van deze vrouwen privileges meebrengt en zo hun ervaringen beïnvloedt. In dit paper wordt louter een analyse gemaakt van reisblogs van witte Nederlandse vrouwen.

3.2 Oriëntalisme

Europeanen hebben eeuwenlang geprobeerd om de ‘Ander’, die ze ontmoetten tijdens hun reizen, te vatten in westerse categorieën en termen (Keyers, 2005) De manier waarop de ‘Ander’, de ‘Zelf’, en de relatie tussen hen gerepresenteerd worden, wordt uitgebreid beschreven door de literatuurwetenschapper Edward Said, die met zijn boek *Orientalism* (1978) het kritische postkoloniale vertoog tot bloei bracht. In dit boek poogde hij om de machtsstructuren bloot te leggen die ‘de Oriënt’ – een term die wordt gebruikt om dat gedeelte van de wereld aan te duiden dat niet-westers is – als kennisobject construeerden en produceren. Hierbij focust hij zich op de manieren waarop Europa koloniale discourses ontwikkelde over de Oriënt, om er op die manier macht uit te kunnen oefenen (Pastran, 2014: 46) en hoe de constructie van de ‘Ander’ tot waarheid wordt gemaakt. Said probeerde hierbij te conceptualiseren is hoe “kennis over de

Oriënt – omdat deze is ontstaan door macht – op een bepaalde manier de Oriënt creëert (Ponzanesi, 2015:136). Hij stelt dat het grote probleem van oriëntalisme zich bevindt in de structuur van kennis over anderen. Nog meer dan alleen de creatie van kennis, is de kracht van koloniaal discours volgens Said “It’s very close ties to the enabling socio-economic and political institutions”. Oftewel: de methoden waarmee we de westerse en de niet westerse wereld beschrijven in dit discours fungeert niet alleen als raamwerk waarmee we naar de wereld om ons heen kijken, maar manifesteren zichzelf in meer structurele manieren. Eén van de manieren waarop dit gebeurt is hoe het zich manifesteert in discursieve en structurele manier is in de constructie van de 'Ander'. Volgens Said wordt alles wat niet ‘wij’ is, gezien als ‘zij’, waardoor iedereen die niet het Westen is worden gezien als buitenlands, waarbij de Ander wordt gedefinieerd op basis van zijn of haar ongelijkheid met de westerse norm (Bybee, 20). Het verschil tussen de westerse norm en de ‘Ander’ wordt versterkt door een proces genaamd dehumanisatie, waarbij een iemand een ander als minder ziet dan henzelf (Said, 1978: 108). Hierbij wordt de identiteit van de ‘Zelf’ geconstrueerd door zich te vergelijken met de ‘Ander’ en hieruit te bepalen van wat het niet is. Hierin worden het Westen en het Oosten tegenover elkaar geplaatst als complete tegengestelden, bijvoorbeeld ‘geciviliseerd versus barbaars’, ‘modern versus primitief’ en ‘vrij versus onderdrukt’ (Nayar, 2015:119). De constructie van de Oriënt als zijde inferieur, irrationeel, vreemd, achterlijk, zorgt ervoor dat de superioriteit, rationaliteit en normativiteit van de ‘Occident’ of het westen, bevestigd wordt (Bandyopadhyay & Patil, 2017). Homi Bhabha (1994) stelt dat de voorgestelde identiteit van de ‘Ander’ niet de echte is, maar een westers mentaal beeld: de westerling creëert deze statische identiteiten zelf (Bhabha, 1994:66; in Keyers, 2005).

3.3 Wij versus Zij

Het denken in de vormen van ‘wij’ versus ‘zij’ heeft de wereld opgedeeld in een binaire tweedeling. Enkele jaren geleden werden de termen ‘ontwikkelde landen’, ‘eerste wereld landen’ en ‘onderontwikkelde’ of ‘derdewereldlanden’ landen nog tegenover elkaar gezet, wat er een sterke scheidingslijn tussen de *Global South* en de *Global North* impliceert. Door de jaren werd geprobeerd een andere terminologie te gebruiken met opties als ‘rijk-arm’, ‘ervaren-beginnend’, ‘donor-ontvanger’, waarna uiteindelijk gekozen is voor de inclusievere ‘ontwikkelde- en ontwikkelingslanden’ (Wolf-Philips, 1987:1317; in Bybee, 2015:21) en nu over ontwikkelingssamenwerking in plaats van ontwikkelingshulp gesproken wordt. Voor de kritische linguïst is het verband tussen taal en de sociale verschillen die gereflecteerd zijn in deze taal “subjectief en bi-directioneel” (Pandey, 2003). Oftewel: sociale verschillen zijn geëncodeerd in en worden in stand gehouden door linguïstische keuzes. Kathryn Sorrells (2013:59) beschrijft dit als *the power of text*: de creatie en verspreiding van tekst binnen een cultuur – zowel als de representatie, geschiedenissen, en perspectieven– is cruciaal voor het “tot stand brengen, in stand houden en legitimeren van systemen van ongelijkheid en dominantie”.

Hieruit voortvloeiend bestaat een sterk kritiekpunt over vrijwilligerstoerisme, namelijk dat structurele ongelijkheid wordt voortgezet bij iedere ontmoeting tussen vrijwilligerstoerist en lokale bevolking (Pastran, 2017). “By its nature, volunteer tourism brings together economically powerful volunteer tourists (who have enough discretionary economic resources to be able to afford a trip to volunteer abroad) with less powerful host communities (who are deemed “poor enough” to place them in the position of being “volunteered”) (Pastran, 2017:49). Deze inferioriteit/superioriteit dichotomie wordt verder voortgezet door hedendaagse neokoloniale hulprelaties in vrijwilligerstoerisme (Lough & Carter-Black, 2015; in Bandyopadhyay & Patil, 2017). De koloniale narratieven worden herhaald door moderne discoursen van vrijwilligerstoerisme en ontwikkeling, waarbij de mensen in de *Global South* zijn gaan geloven dat ze minder capaciteiten hebben om te ontwikkelen, wat komt door inferieure wetenschap en technologie en hulpbronnen (Kothari, 2006; in Bandyopadhyay & Patil, 2017). Door de associatie van de *Global North* met superioriteit ontstaat het idee dat deze kant van de wereld de

Global South kan (en daarom moet) helpen. Dit idee, dat ontwikkeling iets is dat enkel toebehoort tot de *Global North*, heeft de *Global North* in staat gebracht de geschiedenis, huidige tijd en de toekomst van de Oriënt toe te eigenen en te beheren (Bandyopadhyay & Patil, 2017).

3.4 *Language of making a difference*

Het eerder genoemde ontwikkelingsproject van het westen wordt voortgezet in taal, door linguïstische keuzes voor woorden als ‘helpen’, ‘geven’ en ‘redden’. Het gebruik van de woorden wordt door Kate Simpson (2004) ook wel de *language of making a difference*, of *language of contributing to the future of others* genoemd. Oftewel: de taal van verschil maken en de taal van het bijdragen aan de toekomst van anderen. Dit discours van ‘helpen’ en ‘redden’ van de *Global South* door mensen in de *Global North* is waar critici binnen het postkoloniale vakgebied vaak bezwaar op hebben. Palacios (2010:867) stelt hoe de taal van het vrijwilligerswerk inherent problematisch is omdat het machtsrelaties promoot die afhankelijk zijn van ‘hulp’ en ‘dankbaarheid’, waarbij verschil gemaakt wordt tussen de vrijwilligerstoerist die geeft en de lokale bevolking die ontvangt. Het is vaak door dit soort linguïstische keuzes dat deze ongelijke verhouding en het ‘white savior’ ideaal dat gepromoot wordt in koloniaal discours, wordt voortgezet en versterkt. Woorden als helpen, geven, leren en redden vermommen een koloniale ontwikkelingsagenda waarbij dichotomieën als vrijwilligerstoerist/inwoner, werk/vrijetijd, noord/zuid, oost/west, wit/zwart, geprivilegieerd/achtergesteld geconstrueerd worden (Simpson, 2004:683). Zulke representaties van machtsverschil versterkt het idee dat Ghana een onderontwikkeld land is en afhankelijk van hulp van westerse landen, waardoor de westerse hegemonie in stand blijft.

3.5 Discoursanalyse van reisblogs

Door taal kan een schrijver, bijvoorbeeld in reisblogs, zijn of haar positie als superieure machthebber innemen. Op deze manier functioneert taal als een vorm van intellectuele macht. Nu zal een analyse volgen van vijf verschillende reisblogs van vrouwelijke vrijwilligerstoeristen in Ghana die ik gevonden heb op waarbenjij.nu. De thema's zijn gebaseerd op het construeren

van verschil tussen de ‘Zelf’ en de ‘Ander’, waarbij stereotypen en de belangrijkste dichotomieën tussen de ‘Zelf’ en de ‘Ander’ aan bod komen.

3.5.1 “Typisch Ghana”

Jonge vrijwilligerstoeristen gebruiken vaak simpele beschrijvingen om op te sommen hoe een gehele natie van mensen eruit ziet, door een behoefte om een “produce evocative and recognisable imagery” te produceren, die makkelijk tot de westerse verbeelding spreekt (Simpson, 2004:682). Een veelvoorkomend fenomeen is het representeren van de 'Ander' via de beschrijving van de ‘typische’ cultuur van Ghana. Bij het beschrijven van deze typische gewoonten wordt veel gerefereerd naar armoede, chaos en een lagere levensstandaard. Een voorbeeld hiervan is te vinden in een reisblog van blogger 1 waarin ze schrijft hoe haar gastgezin *“kookt op een zogenoemde ‘coal pot’, ze garanderen geen stromend water en er is geen douche... Back to basic dus!”*. De slotzin *“back to basics”*, terug naar de basis impliceert dat het leven in Ghana primitief of niet ontwikkeld is in vergelijking met wat zij gewend is in Nederland. Blogger 2 schrijft over: *“de ervaring van het werken en leven in een Afrikaans onderontwikkelde cultuur.”* en schrijft in een andere blog *“De eerste avond was wel erg heftig, omdat het heel primitief is.”*

Ook gebruiken vrijwilligerstoeristen ‘populaire’ stereotypen over Afrika in hun blogs die herkenbaar zijn voor lezers omdat deze beschrijvingen in populaire media vaak gebruikt worden om de relatie tussen Afrika en armoede te bewerkstelligen. Zo schrijft blogger 2 over het gebrek aan goed onderwijs: *“[...] Gezien de manier van lesgeven, kan ik natuurlijk weinig verkeerd doen, maar het voelt niet prettig.”* En schrijft blogger 1: *“[...] Niet dat ze kunnen lezen, maar de losse letters van het alfabet kennen ze wel.”* Een tweede stereotype dat terugkomt is dat van ondervoeding: *“Bijna alle kinderen hebben opgeblazen buikjes als teken van ondervoeding.”* (Blog 2) Het terugvallen op stereotypen om de situatie te beschrijven zorgt voor een vordering van het denken in verschillen, “priming for the creation of an “other,” and with it, an inherent sense of difference” (Bybee, 2015:15). Stereotypes zijn namelijk een ruwe set van mentale representaties van de wereld en bestendigen een gevoel van noodzakelijk verschil tussen de ‘Zelf’ en de ‘Ander’ (Hall, 1997) Door de ‘Ander’ te representeren door het gebruik van

negatieve stereotypen wordt de ‘Zelf’ geassocieerd met positieve karaktereigenschappen. Er wordt op deze manier een denkbeeldige scheidingslijn tussen de ‘Zelf’ en de ‘Ander’ gecreëerd. Ook viel op dat in andere reisblogs vaak gerefereerd wordt naar armoede, chaos en een lagere levensstandaard en dit te benoemen als ‘typisch Ghanees’, zoals in de volgende voorbeelden:

“Overal liepen mensen, zaten mensen op de vangrail in de tussenberm van de snelweg, liepen vrouwen met grote manden op hun hoofd. Typisch Ghana als ik de verhalen mag geloven.” (Blog 1)

“De tentamens startten ook veel later dan gepland en ook dit is een typisch Ghanees verschijnsel. Men neemt het niet zo nauw met de tijden.” (Blog 2)

“We hoopten eigenlijk dat de kindjes nog op school zouden zijn, (...), maar ook dit was weer typisch... de kinderen waren dit keer veel eerder vrij.” (Blog 2)

“Na drie en een halve week Ghana ben ik er ook achter dat dit met alles zo is. Er wordt gebouwd, maar nooit onderhouden en langzaam raakt het hele land steeds meer in verval” (Blog 3)

“Ongelooflijk dat we tijdens het optreden een liedje zingen die we nog nooit geïfend hadden. Dit kan alleen in Ghana.” (Blog 4)

Deze voorbeelden laten de neokoloniale constructie van een dichotomie tussen de superieure gever en de inferieure en hulpbehoevende ‘Ander’ zien door de ogen van de vrijwilligerstoerist.

3.5.2 Hulp bieden/hulp krijgen

De volgende quotes uit reisblogs zijn voorbeelden van situaties waarbij bij alledaagse gebeurtenissen en ontmoetingen het privilege van de westerse vrijwilliger worden ge(her)produceert. Blogger 5 schrijft in haar blog “Wat geweldig om te zien dat er nu, nog voor

onze stichting daadwerkelijk van start is gegaan, er reeds een verschil gemaakt wordt voor de kinderen in het weeshuis”. Later schrijft ze:

“Na wat overlegd te hebben (...) hebben we besloten om sloten te gaan kopen voor de deuren. Op deze manier kunnen we de kleintjes een eigen afgesloten ruimte geven waar ze ongedwongen kunnen spelen met speelgoed, zonder dat er geiten en varkens doorheen lopen te snuffelen”

Haar interpretatie van een goede leeromgeving is er een die is gebaseerd op de westerse norm (een situatie waarin geen dieren rondlopen), en deze interpretatie wil zij vervolgens opleggen op de situatie in Ghana, om zo de kinderen te helpen. Dit impliceert dat ze de situatie wil veranderen tot het voldoet aan de westerse norm en levensstandaard. Later schrijft de vrijwilliger: *“Al snel bleek dat het personeel eigenlijk niet over de goede materialen beschikt om op een goeie manier te kunnen werken”*. De vrijwilliger heeft deze materialen later voor het personeel gekocht. Dit impliceert dat de vrijwilliger wel weet welke materialen ‘goed genoeg’ zijn, en dat zij bovendien de financiële middelen heeft om het personeel te voorzien van deze materialen. ‘Verandering’ of ‘ontwikkeling’ in de vorm van socio-economische vooruitgang, kan dus enkel gefaciliteerd kan worden door de interventie van deze vrijwilligerstoerist. Het impliceert tevens dat het personeel ergens gebrek aan heeft en dus haar hulp nodig heeft. In een ander voorbeeld staat: *“[...] Daarna doen we dansjes met de kinderen en hebben we de eerste sponsor spulletjes gegeven. (...) Ook wel sneu om te bedenken dat ze nog nooit zoiets gehad hebben.”* (Blog 1) Wat in alle van deze voorbeelden naar voren komt is dat de afstand en ongelijkheid tussen de vrijwilligerstoerist en lokale bevolking in stand wordt gehouden door westerse ideeën over wat ontwikkeling inhoudt en door eenzijdige representatie en het gebruik van stereotiepe beschrijvingen van het land. Het willen veranderen van de situatie tot het strookt met westerse normen en waarden is een voortzetten van koloniale machtsstructuren.

3.5.3. Leren aan/ leren van

Veel vrijwilligerstoeristen hebben als taak lesgeven aan kinderen op school. Hierin is de neokoloniale assumptie dat zelfs onervaren jongeren voor ontwikkeling kunnen zorgen. Het is

vergelijkbaar met het gezegde “teach a man to fish¹” – een gezegde dat impliceert dat een westerling, met weinig kennis van de lokale context en hulpbronnen, op een of andere manier in de positie is om de lokale bevolking te ‘leren’ hoe ontwikkeling het beste bestendig wordt (Pastran, 2014). Echter heeft maar een klein percentage van de vrijwilligerstoeristen de juiste kwalificaties om echt les te kunnen geven. Het is belangrijk om bewust om te gaan met labels als ‘leraar’ en ‘expert’, welke een neokoloniale constructie van westerse superioriteit kunnen reproduceren.

“Gister ochtend zijn we begonnen met het alfabet leren met dingen zoals “A is for Apple, B is for Ball”. Best leuk en de kinderen pakten het snel op.” (Blog 1)

Benodigheden voor het weeshuis: “Blackboard (...), zodat wij en Alice tijdens de lessen iets op kunnen schrijven zodat ze kunnen leren lezen.” (Blog 2)

“Niet dat ze kunnen lezen, maar de losse letters van het alfabet kennen ze wel. Hopelijk leren ze het snel.” (Blog 2)

“De taken waar ik me vooral mee bezig zal houden zijn: les geven in engels en rekenen.” (Blog 2)

In deze quotes, met uitspraken over het leren aan de lokale kinderen, wordt geïmpliceerd dat de lokale bevolking niet in staat is om kinderen les te geven zonder de tussenkomst van een westerse persoon. Zonder specifiek te benoemen dat de lokale bevolking inferieur is, wordt hier wel geïmpliceerd – met het benoemen dat de vrijwilligers iets gaan veranderen – dat de lokale bevolking iets ‘mist’.

¹ “Give a man a fish, and you feed him for a day. Teach a man to fish, and you feed him for a lifetime”

3.6 Discussie

Wanneer we spreken over de ontwikkeling van Ghana, wordt in geen van de blogs besproken hoe het land (in termen van westerse interpretatie van ontwikkeling) in een stijgende lijn zit (Ministerie van Buitenlandse zaken, 2017). Enkel wordt gerefereerd naar de armoede in het land, de primitieve gewoonten van de cultuur en het achtergestelde niveau van het onderwijs. Door Ghana te beschrijven zoals jongeren doen in de blogs, lijkt het alsof het land nog in de vroege fase van ontwikkeling zit en hierdoor vast zit, of gefixeerd is in de geschiedenis. De westerse hegemonie wordt in stand gehouden door deze representaties en mythes welke gebaseerd zijn op verschil, in plaats van op verzoening (Pastran, 2014).

3.7 Conclusie

Ondanks jarenlange dekolonisatie wordt *whiteness*, of ‘witheid’, nog steeds geassocieerd met vooruitgang, macht en hogere status, (Bandyopadhyay & Patil, 2017) onder andere door een onvermogen van westerlingen om de verschillen van de ‘Ander’ te erkennen en te respecteren, en omdat we niet-westerlingen nog steeds met dezelfde stereotypen en dichotomieën aanschouwen. In dit hoofdstuk heb ik onderzocht hoe koloniale processen worden voortgezet en versterkt in reisblogs van jonge vrijwilligerstoeristen. Ik heb geprobeerd de deelvraag te beantwoorden: Hoe wordt het neokoloniaal gedachtegoed onthuld in reisblogs van jongeren in Ghana?

Vanuit een postkoloniaal oogpunt probeerde ik te ontdekken op welke manieren reisblogs bijdragen aan het reproduceren en vasthouden van ongelijke machtsrelaties en het creëren en versterken van de assumptie dat landen in de *Global South*, zoals Ghana, ongeciviliseerd en primitief en hulpbehoevend zijn. De assumptie dat onervaren westerse jongeren voor ‘ontwikkeling’ in de *Global South* kunnen zorgen, is een voorbeeld van neokoloniaal gedachtegoed. Deze heeft onder andere tot gevolg dat er een machtsverschil blijft voortbestaan tussen de vrijwilligerstoerist die economisch machtiger is (door financieel in staat te zijn de reis naar Ghana te maken) en de minder machtige lokale bevolking die hulp nodig heeft. Door deze beschrijving van taken waarin de vrijwilligers niet de voldoende kwalificaties voor hebben,

ontstaat een simplistisch idee over wat ‘ontwikkeling’ precies betekent en inhoudt. Het impliceert dat ontwikkeling iets is dat ‘zomaar’ gedaan kan worden door jonge, ongetrainde westerse jongeren en dat dit een oplossing is voor het ‘probleem’ – bijvoorbeeld armoede – van ontwikkelingslanden. Deze manier van denken zet structurele ongelijkheid voort. In de reisblogs wordt het idee van de 'Ander' gecreëerd en versterkt door te refereren naar armoede, chaos en een lagere levensstandaard en dit te benoemen als ‘typisch Ghanees’. De language of making a difference komt vervolgens terug in het discours van helpen en leren, waarbij westerse normen geprojecteerd worden op de Ghanese situatie. Het is voor vrijwilligerstoeristen heel moeilijk zich los te weken van de diepgewortelde ongelijkheid. Echter, het is van belang dat jongeren bewust worden van, en bewust omgaan met hun privilege, zonder het voortzetten van een helper/hulpbehoevende relatie.

4. Sociale geografie

Iedereen heeft een idee van hoe de wereld eruit ziet; we hebben een mentale kaart van de wereld om ons heen (Johnston, 2004). Natuurlijk hebben mensen een bepaald beeld over de stad of het dorp waarin ze wonen, maar deze mentale kaart blijft niet beperkt bij hun dagelijkse omgeving. Ook van gebieden waar mensen nog nooit zijn geweest, hebben zij in meerdere of mindere mate een bepaald idee over hoe het daar is. Vooral over de ‘derdewereldlanden’, hebben veel mensen een gesimplificeerd beeld van de werkelijkheid, dat voortkomt uit een imperialistisch verleden (Radcliffe, 1996). Dit staat recht tegenover de kennis die van jongeren wordt verwacht bij het doen aan vrijwilligerswerk. We beginnen in dit hoofdstuk door te kijken naar het beeld wat jongeren momenteel hebben van landen in de *Global South* en in het bijzonder Ghana. Daarna wordt beschreven hoe dit beeld tot stand komt; hierin speelt kennis een belangrijke rol. In het laatste deel van dit hoofdstuk wordt gekeken naar de kennis die benodigd zou zijn in het participeren in vrijwilligerstoerisme. Deze drie delen gecombineerd formuleren een antwoord op de disciplineaire deelvraag: *Welke kennis kan helpen om aan vrijwilligerstoerisme te doen en hoe verschilt dat van de kennis die jongeren nu hebben?*

4.1 *Imaginative Geographies*

Voortbouwend op Edward Said's Oriëntalisme, wordt binnen de geografie ook het beeld wat mensen hebben van de *Global South* onderzocht onder de term *imaginative geographies* (Gregory, 1995). Deze *imaginative geographies* spelen een belangrijke rol in het collectieve beeld dat inwoners van het Westen hebben met betrekking tot landen in de *Global South*. Deze geografie komt niet noodzakelijkerwijs voort uit de werkelijkheid, maar wordt geproduceerd door de ideeën die bestaan over dat gebied (May, 1996). Gebieden en culturen worden volgens deze theorie in een denkbeeldig kader naar elkaar toe getrokken, waarna ze door koloniaal gedachtegoed en oude machtsverhoudingen een abstracte afrastering krijgen (Gregory, 1995). De identiteit van deze gebieden wordt vervolgens door deze afrasteringen vormgegeven. Doordat de tegenstellingen worden toegeschreven aan afstand en plaats, is geografie een belangrijke discipline kijkend naar oriëntalisme. Ook Said (1985) zelf merkt op dat het onderscheid tussen

Oriënt en Occident, of in huidige termen de *Global South* en de *Global North*, een uitkomst is van menselijke productie en niet gebaseerd is op een logische bestaande geografische structuur. Said geeft het voorbeeld van de Arabische wereld, een gebied met een rijke en diverse geschiedenis door een meervoud aan revoluties. Maar juist die complexiteit maakt het lastig een correcte afrastering en weerspiegeling weer te geven van de gebieden die wij tot de Arabische wereld rekenen. Echter, door verscheidene economische, politieke, culturele en religieuze redenen was er in de rest van de wereld de noodzaak het gebied te definiëren (Said, 1985). Juist in crisissituaties kan een *imaginative geography* leiden tot veranderende geopolitieke situaties, waardoor een focus op het verschil tussen gebieden kan leiden tot een tolerante houding tegenover gewapend ingrijpen (Murphy et al., 2005).

Maar ook in het alledaagse hebben deze *imaginative geographies* een impact op de geopolitieke verhoudingen. Zo hebben de westerse landen nog altijd het gevoel verantwoordelijk te zijn voor ‘deze gebieden’. Dit komt voort uit een neokolonialistisch paternalisme, waarin de *Global North* door middel van neoliberalistisch beleid haar invloed uitoefent in de *Global South* (Craggs, 2014). Dit neoliberalistisch beleid uit zich vaak in de vorm van ontwikkelingshulp die door de westerse landen aan gebieden in de *Global South* wordt gegeven. Juist binnen de ontwikkelingshulp wordt er vaak duidelijk het onderscheid gemaakt tussen twee geografische identiteiten: de *Global North* als de landen die hulp bieden en de *Global South* als de landen die deze hulp nodig hebben. Echter, met de opkomst van Zuid-Zuid samenwerking en door de inmenging van de opkomende economieën lijkt deze dichotomie langzaam minder te worden (Eyben & Savage, 2013). Er is langzaamaan ook steeds meer aandacht voor samenwerking als tegenhanger van de traditionele hulp. Door samenwerking kunnen ook de landen die eerst weinig te zeggen hadden, de mogelijkheid krijgen zichzelf te representeren en invloed te hebben op wat er in het eigen land gebeurt. Daarnaast lijkt er een tendens te zijn waardoor traditionele hulp zich steeds vaker op het versterken van de lokale instanties focust. In Ghana bijvoorbeeld loopt sinds 2008 met ondersteuning uit Canada, Denemarken, Frankrijk en Duitsland het programma: *the District Development Facility* (DDF). DDF is er onder andere op gefocust om de effectiviteit van lokale overheden alsook infrastructuur te verbeteren wat kan zorgen voor een duurzame ontwikkeling ook nadat het programma eindigt (Klingebiel & Janus, 2014). Hier verder op

ingaan schiet voorbij de huidige focus van dit hoofdstuk, maar het is van belang bewust te zijn van de huidige tendens binnen de ontwikkelingsstudies. Vrijwilligerstoerisme is namelijk net als ontwikkelingshulp een uiting van neoliberalistische invloeden in de *Global South* en een krachtig voorbeeld van hoe een *imaginative geography* leidt tot concrete processen die invloed hebben op de samenlevingen in de *Global South* en daarmee ook weer het beeld wat mensen hebben van deze landen.

Vrijwilligerstoerisme lijkt echter weer een stap achteruit vanaf deze huidige trend van ontwikkelingssamenwerking. Dit komt doordat vrijwilligerstoerisme juist een belangrijk voorbeeld is waarin deze tegenstelling tussen de *Global North* en *Global South* wordt benadrukt en wordt verkocht aan mensen die op zoek zijn naar een betekenisvolle invulling van hun dagelijks leven (Molz, 2017). De *imaginative geography* wordt door de instellingen die de vrijwilligersreizen aanbieden alleen maar versterkt. Jongeren zijn geneigd daar heen te gaan waar zij denken het meest impact te kunnen hebben op het gebied van ontwikkeling (Luh Sin & Minca, 2014). Op deze manier kan een *imagined geography* van een bepaald gebied er toe leiden dat jongeren denken dat zij hier nodig zijn en zo aan de oorsprong staan van vrijwilligerstoerisme. Deze *imaginative geography* heeft dus een sterke invloed op de beeldvorming van gebieden en het idee dat sommige gebieden hulpbehoevend zijn. Dit creëert het idee dat vrijwilligershulp iets is wat noodzakelijk is. De vraag die overblijft is; Hoe komen deze *imaginative geographies* tot stand? Het idee van oriëntalisme wat diep in de samenleving geworteld lijkt te zitten, heeft hier dus een invloed op. Maar het is niet het enige aspect wat van belang is. In de volgende paragraaf zal het totstandkomen van de *imaginative geography* verder worden uitgewerkt en daarmee ook met welk beeld en welke redenen jongeren vertrekken naar deze landen.

4.2 Ontstaan van de *Imaginative Geographies*

Het zijn vaak jongeren die direct vanaf de middelbare school een tussenjaar nemen en daarbij als vrijwilliger in het buitenland aan de slag gaan (Simpson, 2004). Zoals eerder beschreven, staat onder andere een *imaginative geography* van deze landen als hulpbehoevend aan oorsprong van het vertrek. Natuurlijk hebben zij ook andere motivaties dan het altruïstische idee om anderen te

helpen. Zo worden ook persoonlijke groei en zelfontplooiing, het opbouwen van een sociaal netwerk en het meemaken van een unieke en authentieke ervaring als motivaties benoemd (Ooi & Laing, 2009). Dit hoofdstuk zal niet verder ingaan op deze andere motivaties en legt dus de focus op het altruïstische aspect; het idee dat landen als Ghana hulp nodig hebben en dat jongeren in staat zijn dit te bieden. De rest van deze paragraaf beschrijft dan ook hoe het beeld van Ghana als hulpbehoevend tot stand komt, de paragraaf daarna zal verder ingaan op de redenen waarom de jongeren denken dat juist zij in staat zijn de benodigde hulp te bieden aan de mensen in Ghana.

Gedurende de periodes van kolonialisatie geloofden westerlingen dat zij in elk opzicht beter waren dan de Afrikanen (Pieterse, 1995). Afrika werd neergezet als ‘het Donkere Continent’, een continent dat in alles de negatieve tegenpool was van Europa (Jarosz, 1992). Letterlijk dus het ‘donkere’ wat afhankelijk was van het westen om enigszins vooruitgang te kunnen boeken door middel van het westen wat verlichting zou kunnen brengen. De westerlingen gebruikten dit idee om hun ingrijpen en de onderdrukking te legitimeren. Zo schreef de filosoof Immanuel Kant al tijdens de verlichting over volkeren buiten Europa als minderwaardig, wat ten oorsprong staat aan een mondiaal patroon van eeuwenlange onderdrukking (Abdi, 2015). In de huidige samenleving zijn het niet meer alleen filosofen en enkele bereisde kooplui die over verre plekken schrijven en zo een beeld creëren. Als gevolg van globalisering staan gebieden veel meer met elkaar in connectie. Vooral door de (sociale) media kunnen ideeën van bepaalde gebieden makkelijk worden overgedragen. De media is een verzamelnaam voor een complexe set aan communicatieve instituten zoals kranten, tijdschriften, televisie en radio, die kennis overbrengen van de producent naar de consumenten (Bleich, Bloemraad & Grauw, 2015). Het idee van Afrika als het Donkere Continent is niet meer zo prominent aanwezig als in het kolonialistische tijdperk. Desondanks, zorgt een neokolonialistisch gedachtegoed nog steeds voor een zekere onderdrukking van het continent (Abdi, 2015). Nog steeds is Afrika namelijk het continent wat vaak gezien wordt als één groot arm en hulpbehoevend gebied. Omdat heel Afrika vaak als hetzelfde wordt beschouwd, zal er dus ook weinig onderscheid gemaakt worden tussen landen als Ghana, Oeganda of Kenia. Deze heel verschillende landen worden in de media vaak als één categorie beschouwd. Er wordt dus ook

nog steeds van uitgegaan dat er één Afrika bestaat, terwijl de werkelijkheid is dat er een veelvoud is van Afrikaanse denkwijzen en gebruiken (Stroeken, 2015). Daarnaast wordt er genegeerd dat er ook binnen een land zelf nog sprake kan zijn van grote sociale en regionale verschillen. Het zien van Afrika als één homogeen geheel, en vaak zelfs als één land, creëert een *imaginative geography* van heel Afrika waarin aan alle landen in het continent Afrika een bepaalde beeld wordt opgelegd.

Naast, en ook binnen, de media spelen NGO's een grote rol in het representeren van veel gebieden in de *Global South*. Zo vragen zij aandacht voor hongersnood en armoede door de gevolgen hiervan expliciet te vertonen in de vorm van reclames met hongerige kindjes. NGO's zijn vaak geïnspireerd door een enkel beeld van de regio waarop zij hun focus leggen. Echter, dit beeld is zelden geconstrueerd zonder waardeoordeel (Fisher, 1997). Ook door deze eenzijdige focus lijkt er sprake te zijn van een eenzijdig beeld van Afrika waarin vooral armoede centraal staat. Armoede is zeker een groot probleem, maar door alleen hierop te focussen wordt het gevoel van westerse hegemonie versterkt (Lamers, 2005). Naast dat de NGO's via de media een bepaald beeld neerzetten, brengen zij ook op andere manieren hun ideeën over. NGO's zijn namelijk de primaire instituties die verantwoordelijk zijn voor vrijwilligerstoeristen (Keese, 2011). Zowel de NGO als de vrijwilligers hebben dus vaak een gesimplificeerd beeld en een bijpassende 'missie'. Gedurende de laatste jaren heeft ontwikkelingshulp zelfs een enigszins sexy imago gekregen, waarbij de populatie in de *Global South* wordt neergezet als zwak, passief en in afwachting van hulp uit het Westen (Cameron & Haanstra, 2008). Dit maakt het participeren in ontwikkelingshulp voor meer mensen aantrekkelijk en blijft daarmee de westerse hegemonie versterken. NGO's die proberen te helpen, kunnen dus ook bijdragen aan de *imaginative geography* van Afrika als homogeen en hulpbehoevend.

Niet alleen de mainstream media dragen nog op grote schaal een bepaald beeld van Afrika uit, ook via de sociale media van vrienden, kennissen en familie die een keer in Afrika zijn geweest komt een nieuw beeld voort. Blogs geven vaak een genuanceerder beeld dan de traditionele media doordat een blog een bron uit eerste hand is (Meijer, 2013). Vaak is dat een versterking van het beeld dat er is, doordat bezoekers van een land gefocust zijn om het beeld te versterken wat zij al hebben (Jenkins, 2003). Tegenwoordig kiezen veel vrijwilligerstoeristen er

ook voor om een blog aan te maken die speciaal is toegewijd aan het beschrijven van hun vrijwilligersvakantie. Het analyseren van zulke reisblogs geeft inzichten in hoe de vrijwilligerstoeristen kijken naar hun ervaringen en hun rol in het land, alsmede hun werkzaamheden als vrijwilliger (Diederer, Hopmans & van Gorp, 2016). Voor deze scriptie zijn een aantal van dit soort reisblogs geanalyseerd. Ook in die blogs kan alsnog het neokoloniale beeld naar voren komen doordat er wordt geschreven in een eurocentrisch denkkader. Zo schrijft een van de vrijwilligerstoeristen: *“Een land als Ghana kan alleen maar verder ontwikkelen door het ontwikkelen van kennis en daar zag ik mijn kans.”* (Blog 6) In deze uitspraak zit niet alleen de assumptie verwerkt dat Ghana ontwikkeling nodig heeft, maar de vrijwilliger geeft meteen een idee op welke manier Ghana zich verder kan ontwikkelen. Bovendien impliceert de uitspraak dat zij zelf ook toegerust is om deze kennis over te brengen en daarmee Ghana verder te helpen. Daarnaast schrijft ze over ‘een land als Ghana’. Haar uitspraak is niet gespecificeerd op Ghana zelf, maar op een meervoud aan landen ‘die alleen maar verder kunnen ontwikkelen door het ontwikkelen van kennis’.

Toch lijkt deze quote, net als vrijwel alle uitspraken in de geanalyseerde blogs, niet rechtstreeks een waardeoordeel op Ghana te leggen. Dit komt overeen met eerder onderzoek naar reisblogs van vrijwilligerstoeristen. Hieruit komt naar voren dat hoewel vrijwilligerstoeristen het gebied waar ze zijn dan wel als anders ervaren, ze op een positieve manier omgaan met hetgeen wat zij als negatief zien. Zo schrijven de vrijwilligerstoeristen veel over hoe arm de bevolking is, maar de bevolking wordt hier niet expliciet als minderwaardig neergezet (Meijer, 2013). Wel geven vrijwilligerstoeristen vaak het gevoel aan hier iets aan te willen veranderen. Dit gaat dan niet alleen over armoede, maar ook bijvoorbeeld over het gebruik van fysieke straf onder kinderen. Door dit te benadrukken blijft het wij/zij verschil aanwezig.

Beeldvorming van een land of gebied kan naast indirecte representatie via de (sociale) media en NGO's ook nog voortkomen uit rechtstreeks contact met mensen uit dat land of gebied. Deze interactie kan ook ontstaan wanneer de diaspora van het land in kwestie zich in grote getale in een land vestigt. Niet alleen landen uit de *Global South* lopen het risico helemaal niet of juist negatief in de media gerepresenteerd te worden, ook de migranten die als minderheid in een land gevestigd zijn worden ondergerepresenteerd (Bleich et al., 2005). Van Ghanezen in Nederland

wordt bijvoorbeeld vaak gedacht dat zij nog steeds georiënteerd zijn op Ghana, en niet op Nederland (Mazzucato, 2008). Dit draagt wederom bij aan een gesimplificeerd en eenzijdig beeld van de Ghanese bevolking. In rechtstreeks contact met Ghanese migranten zit voor Nederlanders de mogelijkheid een beter begrip van de Ghanese cultuur te verkrijgen (Visser, Bailey & Meijering, 2015). Deze interactie is in dit geval echter te beperkt om op grote schaal een effect te hebben op het beeld dat jongeren hebben van Ghana. Het hebben van meer inhoudelijke ideeën over Ghana, zou het mogelijk kunnen maken voor jongeren om het verschil te begrijpen tussen Ghana en landen in een heel ander deel van Afrika als Namibië of Kenia. Dit zou de *imaginative geography* van Ghana dynamischer kunnen maken. De beeldvorming voorafgaand aan de reis vooral voort te komen uit de vooraf aanwezig kennis. Deze kennis komt niet alleen voort uit de verhalen die door de media worden gerepresenteerd. Ook de rechtstreekse kennisoverdracht via opleidingsinstituten speelt hierbij een fundamentele rol. De invloed hiervan op beeldvorming en hoe dit leidt tot vrijwilligerstoerisme is het onderwerp van de volgende paragraaf.

4.3 *Powerful Geographical Knowledge*

Geografische kennis is wijdverspreid in de huidige samenleving. Deze kennis komt niet altijd voort uit de discipline Geografie. Vaak komt de kennis die mensen hebben over geografische onderwerpen voort uit informatie van gouvernementele organisaties, het bedrijfsleven of de media (Harvey, 2006). Al deze kennis die wordt overgedragen levert een bijdrage aan geografische beeldvorming. In deze paragraaf gaat het voornamelijk over de geografische kennis die wordt opgedaan in het onderwijssysteem, zowel op school als ook in de latere beroepsopleidingen en op de universiteit. Binnen het onderwijs hebben Young & Muller (geciteerd in Beneker, 2018) drie typen onderwijs getypeerd: traditioneel, modern en opkomend. Het traditionele onderwijs gaat uit van het positivisme. Het positivistische model geeft aan dat kennis als absoluut moet worden gezien. Er wordt hierbij niet uitgegaan van de verschillende machtsrelaties tussen landen en volkeren (Morgan, 2002).

Binnen de geografie is er van origine vooral aandacht voor het deel van de wereldbevolking wat in de westerse landen woont; de hoofdzakelijk witte en Engels

georiënteerde maatschappijen (Bonnett, 2003). Hierdoor wordt de geografie gedomineerd door een eurocentrisch denken. Dit soort onderwijs legt weinig aandacht op de onderliggende machtsstructuren, waardoor er meer ruimte is voor een gesimplificeerd en tegenovergesteld beeld van de *Global South*. Het modernistische model daarentegen, is gebaseerd op constructivisme, waardoor kennis en waarheid als persoonlijk en relatief worden neergezet (Beneker, 2018). Deze manier van leren zorgt ervoor dat jongeren kritischer denken en niet alleen feitelijke kennis tot zich nemen. Echter, te veel nadruk op kritisch denken kan er voor zorgen dat feitelijke kennis uit het curriculum verdwijnt. Zonder enige feitelijke kennis over landen in de *Global South*, zoals Ghana, zorgt ervoor dat de beeldvorming meer voortkomt uit ideeën en meningen dan uit de werkelijkheid. Om te kunnen spreken over de werkelijkheid moet je wel kunnen zeggen dat waarheden bestaan. Hierin kan het constructivisme dus tekort schieten.

Vanwege het feit dat zowel het modernisme als het positivisme nadelen lijken te hebben, is er vraag naar een nieuwe manier van kennis opdoen. Het als derde geïdentificeerde type onderwijs, opkomend onderwijs, lijkt hierin een belangrijke rol te kunnen spelen. Binnen opkomend onderwijs is het sociaal realisme de leidende stroming. Beneker (2018) beschrijft dit type onderwijs dan ook als volgt:

“Het gaat uit van een realiteit die onafhankelijk van de persoon bestaat. Terwijl onze kennis van die realiteit wel een menselijk construct is. Kennis kan dus nooit absoluut zijn maar wel betrouwbaar(der) dan gewoon een standpunt, mits ontwikkeld binnen de conventies van disciplineaire gemeenschappen. Er bestaat dus zoiets als ‘betere kennis’ en ‘de beste kennis die we hebben’ (Beneker, 2018)”.

Kennis is in dit geval niet absoluut, noch compleet geconstrueerd. Dit maakt het mogelijk om met het concept kennis te kunnen werken en daarmee ook ‘betere kennis’ van feiten te kunnen overdragen binnen geografie-onderwijs. Kennis en perceptie van de waarheid zijn essentieel in de motivaties achter vrijwilligerstoerisme (Clost, 2011). Het gaat hierbij niet alleen om puur theoretische kennis, maar het is vooral van belang dat kennis een maatschappelijk nut heeft. Een van de belangrijke stemmen binnen het opkomend onderwijs is educatief socioloog Michael

Young. Hij pleit voor een type kennis genoemd: *powerful knowledge* (Young, 2012). Ook binnen geografie-onderwijs is deze term opgepakt. Maude (2016) specificeert hoe *powerful geographical knowledge* eruit zou kunnen zien. Hij identificeert hierbij vijf typen kennis die samen kunnen leiden tot een nieuwe vorm van educatie (Maude, 2016):

1. Kennis die studenten nieuwe manieren brengt om over de wereld te denken.
2. Kennis die studenten krachtige manieren brengt om de wereld te analyseren, te begrijpen en uit te leggen.
3. Kennis waardoor studenten macht krijgen over hun eigen kennis.
4. Kennis waardoor jonge mensen kunnen participeren in debatten over significante lokale, nationale en mondiale zaken.
5. Kennis van de wereld.

Als een student al deze typen kennis meekrijgt zou zij/hij in staat moeten zijn om een correct beeld op te doen van de wereld om hun heen. Zo moet een student het concept niet alleen in kaart brengen, maar moet een student ook weten welke argumenten er worden gebruikt in een debat en wie deze gegevens verzamelt (Beneker, 2018). Het blootstellen van jongeren aan simpele geografische concepten zoals de afstand tussen, en de grootte van, continenten draagt al bij aan een sterker geografisch bewustzijn (Chiodo, 1997). Maar in dit geval ook kennis over het debat omtrent vrijwilligerstoerisme en het effect hiervan op de lokale bevolking. Kennis over belangrijke processen als Oriëntalisme kunnen de student nieuwe manieren brengen om de wereld te zien en om eigen kennis beter te begrijpen. Deze krachtige kennis zorgt ervoor dat jongeren niet alleen kennis hebben, maar ook toegerust zijn om nieuwe kennis te creëren (Solem & Weiguo, 2018). Het uiteindelijke doel van deze krachtige kennis is dan ook het vergaren van kritisch wereldburgerschap.

4.4 Wereldburgerschap

Wereldburgerschap is een abstract concept, waardoor het lastig is een definitie hiervan te geven. Wel kan een meervoud aan waarden die centraal staan in het idee rondom wereldburgerschap worden geïdentificeerd. Dit zijn waarden die belangrijk zijn voor een bestaan in een geglobaliseerde wereld, zoals ethiek, kennis en stewardship (Stoner et al., 2014).

Wereldburgerschap gaat verder dan enkel bewustheid van de wereld om ons heen, het bevat namelijk een directe link met sociale rechtvaardigheid (Davies, 2006). Dit impliceert dat voor wereldburgerschap niet passief is, maar een actieve houding vereist. Zo is betrokkenheid met andere culturen een centraal idee in wereldburgerschap. Hierin lijkt het bezoeken van andere landen een belangrijke bijdrage te kunnen leveren. Echter, betrokkenheid met andere culturen is geen inherente uitkomst van toerisme (Lyons, Hanley, Wearing & Neil, 2012). Hiervoor is het contact vaak te kort en te oppervlakkig. Dit soort oppervlakkige interactie leidt tot een vorm van wereldburgerschap die in de literatuur beschreven wordt als *soft global citizenship* (Bone & Bone, 2017). De voorafgaande kennis die jongeren hebben is deels verantwoordelijk voor het soort wereldburgerschap wat zij creëren: kritisch wereldburgerschap of zwak wereldburgerschap.

Andreotti (2014) geeft een aantal voorbeelden waarin kritisch en zwak wereldburgerschap van elkaar verschillen. Zo leidt zwak wereldburgerschap ertoe dat mensen humanitaire en morele motivaties hebben voor het ingrijpen in de *Global South*, terwijl kritisch wereldburgerschap leidt tot politieke en ethische motivaties. Terwijl de eerste vorm van ingrijpen gebaseerd is op normatieve principes met betrekking tot handelen, is de tweede vorm van ingrijpen gebaseerd op normatieve principes qua relaties (Andreotti, 2014). Voor kritisch wereldburgerschap is dan ook een fundament nodig van correcte kennis over de politieke achtergrond. Juist krachtige kennis kan zorgen voor meer inzichten in het publieke en politieke debat over zowel de situatie in een land, alsook de rol van vrijwilligerstoerisme. Momenteel lijkt deze kennis bij vrijwilligerstoeristen te missen. In geen van de geanalyseerde blogs wordt eerdere kennis over Ghana aangehaald, laat staan dat de situatie van Ghana in een bredere context wordt geplaatst.

4.5 Conclusie

De kennis die jongeren over het algemeen hebben, verschilt momenteel nog sterk van de kennis die nodig is. Momenteel wordt het beeld wat jongeren hebben van Ghana als *imagined geography* vooral gebaseerd op het beeld wat zij hebben van Afrika. In deze beeldvorming wordt vooral het verschil benadrukt, waardoor Afrika, en dus ook Ghana, als hulpbehoevend wordt gezien. Jongeren krijgen door dit beeld het idee dat zij in staat zijn om Ghana te helpen en

‘ontwikkeling te brengen’. Dit lijkt voor veel jongeren een belangrijke motivatie achter vrijwilligerstoerisme te zijn. Echter, vaak blijkt dat jongeren niet daadwerkelijk iets kunnen bijdragen omdat ze niet genoeg weten over de lokale context. Het overbrengen van krachtige kennis maakt het mogelijk om meer te weten over een bepaald gebied. Deze kennis zorgt ervoor dat jongeren een beter idee kunnen hebben van hoe Ghana er uit ziet. Hierdoor is hun *imaginative geography* niet langer alleen gebaseerd op beelden die voortkomen uit de media of uit een stereotyperend verleden. Dit zou kritisch wereldburgerschap kunnen bevorderen. ‘Betere kennis’ geeft jongeren de mogelijkheid een doordachte afweging te maken over hoe Ghana eruit ziet, en of zijzelf überhaupt in staat zijn door middel van kortdurende projecten concreet iets bij te dragen aan het land. Echter, dit is ver van de werkelijkheid vandaag; in blogs vinden we vooral vormen van zwak wereldburgerschap terug. Jongeren vertrekken met een hoop goede bedoelingen, maar komen er in veel gevallen ook gaandeweg achter dat ze niet daadwerkelijk een verschil kunnen maken: “*Je kunt niet verwachten dat je daadwerkelijk iets kunt veranderen op het project of in het land, maar je aanwezigheid en je werk als 'Knuffelvrijwilliger' wordt al ontzettend gewaardeerd.*” (Blog 4) Vrijwilligerstoerisme kan dus wel leiden tot het in contact komen met andere culturen, en een gevoel van wereldburgerschap voor de jongere. Dit is echter in de meeste gevallen een vorm van zwak wereldburgerschap; echt kritische reflectie en beschrijving van onderliggende structuren is bij de vrijwilligerstoeristen zelden terug te vinden.

5. Algemene Sociale Wetenschappen

Interacties tussen vrijwilligerstoeristen en de lokale bevolking vormen een belangrijke factor in de ervaring van vrijwilligerstoerisme (Everingham, 2015; Kirillova, Lehto & Cai, 2015). Voor vrijwilligerstoeristen geven interacties betekenis aan hun werk en nieuw inzicht in hun zelfbeeld (Wearing & Neil, 2000). Toch is er in onderzoek naar vrijwilligerstoerisme tot voor kort weinig aandacht voor interacties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale gemeenschappen en in het bijzonder voor ervaringen van lokale bewoners van interacties (Kirillova, Lehto & Kai, 2015; Lee & Woosnam, 2010). Binnen toerisme studies is eerst vooral onderzoek gedaan naar vrijwilligerstoerisme als nieuwe vorm van *sustainable-* of *alternative tourism* waarbij toeristen een minder negatieve invloed uitoefenen op lokale gemeenschappen, economieën en de natuurlijke omgeving (Wearing & McGehee, 2013). Ook werd er aandacht besteed aan de risico's van vrijwilligerstoerisme vanuit het postkoloniale gedachtegoed dat vrijwilligerstoerisme ziet als nieuwe vorm van ontwikkelingshulp (Everingham, 2015). Vanuit deze benadering is vrijwilligerstoerisme niet beter of anders dan 'normaal' toerisme omdat het net zozeer bijdraagt aan het in stand houden van machtsstructuren (McAllum & Zahra, 2017). Hoewel lokale bewoners interacties doorgaans waarderen, blijven deze interacties gebaseerd op het privilege van Westerse vrijwilligerstoeristen en hun ideeën over *the Global South* als hulpbehoevend (McIntosh & Zahra, 2007; Vrasti, 2013b).

In de laatste jaren is er meer aandacht in de literatuur voor de dynamische, transformatieve processen die plaats kunnen vinden in cross-culturele interacties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale gemeenschappen (Everingham, 2015; McAllum & Zahra, 2017; Palacios, 2010). Deze onderzoeken benadrukken de mogelijkheden voor het ontstaan van gelijkwaardige interacties vanuit het symbolisch interactionisme dat stelt dat het 'Zelf' en de 'Ander' niet zulke duidelijk afgebakende concepten zijn zoals bij het Oriëntalisme (McAllum & Zahra, 2017). Interacties kunnen niet van te voren vaststaan omdat het 'Zelf' en de 'Ander' kunnen verschuiven door interacties, al worden deze beïnvloed door ideeën over *the Global South*. Vrijwilligerstoerisme lijkt een goede basis voor het ontstaan van wederzijdse interacties. Er kan sprake zijn van een gemeenschappelijk doel, gebrek aan taalbarrières en vrijwillig contact

tussen vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners (Kirillova, Lehto & Cai, 2015). Deze factoren kunnen bijdragen aan het ontstaan van *cross-cultural understanding*, oftewel wederzijds intercultureel begrip (Kirillova, Letho & Cai, 2015). Hier bestaat minder mogelijkheid voor bij ‘normaal’ toerisme waarbij minder interacties aangegaan worden met lokale gemeenschappen (Raymond & Hall, 2008). Ook bij vrijwilligerstoerisme zijn deze factoren echter vaak niet aanwezig bij interacties tussen vrijwilligers en lokale bewoners (Conran, 2011). Organisaties bieden onvoldoende mogelijkheden voor vrijwilligerstoeristen om zich voor te kunnen bereiden op het werk en de interacties door voorlichting over de taal, cultuur en geschiedenis van de bestemming. Hierdoor bezitten vrijwilligerstoeristen niet genoeg kennis om op een verantwoordelijke manier vrijwilligerswerk te kunnen doen. In Ghana leidt een gebrek aan kennis en inzicht tot spanningen tussen vrijwilligerstoeristen en bewoners (Vrasti, 2013b; Bargeman, Richards & Govers, 2016). Toch zijn vrijwilligerstoeristen in staat zich aan te passen aan lokale omstandigheden. Uit het onderzoek van Vrasti (2013b) naar vrijwilligerstoerisme in Ghana blijkt dat vrijwilligerstoeristen *intercultural competence*, het vermogen om effectief te communiceren in cross-culturele situaties (Bennett & Bennett, 2004:149) kunnen ontwikkelen. Dit leidt niet noodzakelijk tot gelijkwaardige interacties (Kirillova, Lehto & Cai, 2015; Everingham, 2015). In dit hoofdstuk staat de volgende vraag centraal: *Wat is de rol van ideeën van vrijwilligerstoeristen over ‘the Global South’ en Ghana in het bijzonder, op het verloop van interacties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners gezien vanuit het symbolisch interactionisme?*

Als eerst worden interacties bij vrijwilligerstoerisme gedefinieerd als een dynamisch proces aan de hand van het symbolisch interactionisme. Daarna worden interacties bekeken vanuit dit perspectief en worden barrières besproken die dit proces bemoeilijken. Tot slot worden dit perspectief toegepast op interacties tussen vrijwilligers en lokale bewoners in Ghana.

5.1 *Othering* als dynamisch, interactief proces

McAllum en Zahra (2017) behandelen in hun onderzoek twee soorten *Othering*. De eerste soort is afkomstig uit het Oriëntalisme en benadrukt dat afstand tussen ‘wij’ en ‘zij’ een machtsverhouding creëert waarbij ‘wij’ nodig zijn om ‘hen’ te helpen (McAllum & Zahra,

2017). Relaties bij vrijwilligerstoerisme worden volgens deze benadering voornamelijk beïnvloed door deze machtsverhoudingen. De andere benadering van *Othering* is het symbolisch interactionisme waarbij de concepten ‘Ander’ en ‘Zelf’ of ‘Ik’ kunnen veranderen door interacties. Symbolisch interactionisme is een stroming binnen de microsociologie en sociale psychologie en is relevant voor toerisme onderzoek omdat toerisme vaak wordt gezien als instrument voor zelfontplooiing (Wearing, Deville en Lyons, 2008).

Het symbolisch interactionisme stelt dat het ‘Zelf’ een flexibel construct is en hierdoor de ‘Ander’ ook (Dillon, 2014). Het verschil met het Oriëntalisme is dan ook dat de concepten continu in ontwikkeling zijn. Mensen hebben bewustzijn als een ‘Ik’, en dit ‘Ik’ handelt als een subject maar kan ook reflecteren op dit ‘Ik’ waardoor het tegelijkertijd een object, het ‘Zelf’, is (Dillon, 2014). Het ‘Ik’ kan interacties aangaan en vormt aan de reacties op het ‘Ik’ een beeld van het ‘Zelf’ (Dillon, 2014). Het beeld van de ‘Ander’ is ook afhankelijk van interacties omdat de ‘Ander’ gedefinieerd wordt ten opzichte van het ‘Zelf’ (McAllum & Zahra, 2017). Zo kan er geen ‘Zelf’ bestaan zonder sociale interacties en wordt het ‘Zelf’ steeds aangepast op basis van die interacties. (Dillon, 2014). Mensen denken na over hoe ze over willen komen in volgende interacties (Mead, 1934 in Dillon, 2014:274). Het proces waarbij het ‘Zelf’ en ‘Ik’ steeds aangepast worden ziet Mead (1934, in Dillon, 2014:277) als een socialisatieproces waarbij het ‘Ik/Zelf’ gevormd wordt naar de verwachte gedragspatronen van de *generalised other* oftewel de gemeenschap of samenleving waarin iemand leeft. Interactie is mogelijk als er gedeelde symbolen of gebaren zijn die dezelfde betekenis toegekend krijgen (Dillon, 2014:279). Dit kan een taal zijn, maar ook het gebruik van handgebaren of gezichtsuitdrukkingen.

Symbolisch interactionisme benadrukt dus dat interacties bij vrijwilligerstoerisme dynamisch zijn en dat het zelfbeeld van lokale bewoners en hoe zij op vrijwilligerstoeristen reageren invloed heeft op het gedrag en het zelfbeeld van vrijwilligerstoeristen. Wearing & Neil (2000) betwijfelen of symbolisch interactionisme toepasbaar is op cross-culturele interacties omdat het gebaseerd is op een jarenlang socialisatieproces met de *generalised other*. Vrijwilligerstoeristen komen in een situatie waarbij ze in contact komen met een onbekende *generalised other* in een land waar ze vaak van tevoren geen duidelijk beeld van hebben (Freidus, 2007). Vrijwilligerstoerisme hebben vaak onvoldoende kennis over de cultuur van het

land waar ze heengaan. Toch denken Wearing & Neil (2000) en McAllum & Zahra (2017) dat de theorie te gebruiken is bij vrijwilligerstoerisme maar dan moet het benadrukt worden dat het ‘Ander’ en ‘Zelf’ dynamisch zijn en in elkaar overlopen.

Uit het onderzoek van McAllum en Zahra (2017) naar vrijwilligerstoerismeprojecten van een non-profitorganisatie op de Filippijnen blijkt dat *Othering* gezien kan worden als een dynamisch en interactief proces in plaats van een structuur waar individuen nauwelijks invloed op kunnen uitoefenen. Uit hun drie focusgroepen met bewoners uitgevoerd over een periode van acht jaar bleek dat vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners elkaar zien als de ‘Ander’, maar dit beeld bleek te veranderen naarmate bewoners meer in contact kwamen met vrijwilligerstoeristen. Het bleek dat vrijwilligerstoeristen die net begonnen waren vooral verschillen tussen hen en de bewoners benadrukten. Vrijwilligerstoeristen wilden bijvoorbeeld niet blijven eten bij bewoners omdat ze bang waren dat er niet genoeg zou zijn en wilden cadeaus van lokale bewoners niet aannemen (McAllum & Zahra, 2017). Vrijwilligerstoeristen wilden beleefd zijn, maar creëerden meer afstand en bevestigden hun positie als ‘Ander’ en ‘helper’ door aanboden af te slaan (Everingham, 2015). Ook bewoners spraken veel met ‘wij’ en ‘zij’ in de eerste focusgroep. Ze zagen vrijwilligerstoeristen als ‘zwak’ en dachten dat ze niet van hun luxe levensstandaarden zouden willen afwijken (McAllum & Zahra, 2017). Naast deze conceptuele afstand, was er ook fysieke afstand omdat bewoners in een luxe accommodatie verbleven en niet bij bewoners in huis (Freidus, 2017).

Doordat vrijwilligerstoeristen uit hun rol als ‘helpers’ stapten en de bewoners als gelijken behandelden en bewoners uit de rol als ‘ontvanger’, verbeterden de relaties tussen vrijwilligerstoeristen en bewoners. Bewoners merkten dat de vrijwilligerstoeristen niet in staat waren hen iets te leren of hun situatie te veranderen en zagen hen hierdoor minder als de ‘Ander’ (McAllum & Zahra, 2017). Vrijwilligerstoeristen brachten meer tijd door met bewoners en begonnen meer gesprekken te voeren waardoor duidelijk werd dat de vrijwilligerstoeristen ook problemen hadden. Vrijwilligerstoeristen zagen de bewoners niet meer als ‘onhygiënisch’ en ‘primitief’ en werden de vrijwilligers opgenomen in de gemeenschap (McAllum & Zahra, 2017). Bewoners waren trots dat ze vrijwilligerstoeristen op hun gemak

hadden gesteld. Ze zagen zelfs leden van hun eigen gemeenschap als de ‘Ander’ omdat die niet wilden omgaan met vrijwilligerstoeristen (McAllum & Zahra, 2017).

Dus als vrijwilligerstoeristen zich niet meer presenteren als ‘helper’, kan het beeld van de ‘Ander’ verschuiven naar het ‘Zelf’ en kan er zelfs verandering teweeg brengen in de relatie tussen het ‘Zelf’, de ‘Ander’ en de *generalised other* ofwel de lokale gemeenschap als geheel. Verschillende andere onderzoeken laten zien dat inzicht in de rol van ‘helper’ de dynamiek tussen vrijwilligerstoeristen en de lokale bevolking kan veranderen. Vrijwilligerstoeristen die merkten dat zij geen of weinig invloed konden uitoefenen op de leefomstandigheden van bewoners verschoven hun aandacht naar de interacties met bewoners (Wright 2013; Hammersley 2014) en de ‘authentieke ervaring’ die dit hen biedt (Vrasti, 2013a). Als vrijwilligerstoeristen hun helpersmentaliteit opgeven, kan dit de basis vormen voor meer gebalanceerde relaties.

5.2 ‘Intimiteit’ en ‘authenticiteit’ bevordert helpersrol

Uit verschillende onderzoeken is echter gebleken dat machtsstructuren nog aanwezig zijn omdat vrijwilligerstoeristen hun helpersmentaliteit niet opgeven (Conran, 2011; Freidus, 2007; Vrasti, 2013b). Volgens deze onderzoeken bemoeilijkt beeldvorming over de *Global South* het ontstaan van gelijkwaardige, wederzijdse interacties tussen vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners. Conran (2011) beschrijft hoe ideeën over ‘authenticiteit’ en ‘intimiteit’ machtsstructuren kunnen verhullen bij interacties tussen vrijwilligerstoeristen en de lokale bevolking.

Vrijwilligerstoerisme onderscheidt zich volgens haar van ‘gewoon’ toerisme door de consumptie van ‘intimiteit’; het creëren van een gedeeld verhaal dat een hecht gevoel teweegbrengt (Conran, 2011). Uit haar veldonderzoek naar vrijwilligerstoerisme in Thailand bleek dat er wederzijdse, maar oppervlakkige relaties ontstaan tussen vrijwilligerstoeristen en de lokale bevolking. De interacties gaven vrijwilligerstoeristen het gevoel dat ze het ‘echte’ Thailand ervoeren (Conran, 2011). Ook bewoners ervaren intimiteit en vinden dat zij het ‘echte’ Thaise leven met de vrijwilligerstoeristen kunnen delen (Conran, 2011). De relaties bleven oppervlakkig vanwege de ideeën van vrijwilligerstoeristen over armoede. Armoede wordt gezien als resultaat van pech en wordt getrivialiseerd omdat de bewoners een ‘puur’, ‘simpel’ en ‘gelukkig’ leven lijken te hebben (Conran, 2011; Freidus, 2017). Deze interpretatie wordt versterkt door taalbarrières. Er

wordt vaak gecommuniceerd door het gebruiken van gebaren en te glimlachen (Conran, 2011:1462) waardoor het moeilijk is om te communiceren over complexe onderwerpen die belangrijk blijken in de ontwikkeling van interacties (McAllum & Zahra, 2017). De interacties vormen het narratief van intimiteit tussen bewoners en vrijwilligerstoeristen dat machtsverhoudingen verhult. De ‘hechte’ relatie ontstaat doordat vrijwilligerstoeristen een ‘authentieke’ gemeenschap willen ‘helpen’ en de gemeenschap de rol van ‘ontvanger’ accepteert. Deze interacties dragen niet bij aan een begrip van de instandhouding van armoede en reproduceren en accepteren juist machtsstructuren van ‘helpers’ en ‘ontvangers’ (Conran, 2011:1463-64; Vrasti, 2013a:49). Vrijwilligerstoeristen blijven zich gedragen als ‘helpers’ waardoor zij minder aandacht geven aan de autonomie en kennis van de lokale bevolking. Er blijft een afhankelijkheidsrelatie bestaan die machtsverhoudingen tussen *the Global North* en *Global South* spiegelt (Conran, 2011).

Naast ‘intimiteit’ en ‘authenticiteit’ kan commodificatie van vrijwilligerstoerisme projecten de helpersmentaliteit vasthouden. Wearing en McGehee (2013) uiten zorgen over de invloed van commerciële vrijwilligerstoerisme organisaties op interacties tussen bewoners en vrijwilligerstoeristen. Bij dure vrijwilligerstoerisme projecten lijkt de rol van ‘helper’ sterker te zijn (Freidus, 2017; Vrasti, 2013b). In dure programma’s is het risico dat vrijwilligerstoeristen het uitgangspunt vormen en lokale bewoners een toeristenattractie blijven in plaats van de mogelijkheid tot het ontstaan van een wederzijds dialoog. Vrasti (2013b) schrijft dat de vrijwilligerstoeristen met wie zij werkte verwachtten relevante professionele vaardigheden op te doen en veel zouden kunnen verbeteren in Ghana omdat zij hier veel voor betaald hadden.

Zelfs bij organisaties die geen winst nastreven kan de reddersmentaliteit van vrijwilligerstoeristen bepalend zijn in interacties. Everingham (2015) deed veldwerk bij een kleinschalige non-profitorganisatie in Ecuador waar de vrijwilligerstoeristen één tot drie maanden verbleven. De organisatie streeft naast ontwikkelingsdoelen ook *cross-cultural understanding* en *mutual learning* na. Vrijwilligerstoeristen kozen voor deze organisatie omdat ze dure vrijwilligerstoerisme reizen die ‘reddingservaringen’ aanbieden wantrouwen omdat de commodificatie van de reis de ervaring minder ‘echt’ zou maken (Everingham, 2015). Hoewel de vrijwilligerstoeristen die zij interviewde benadrukten dat zij vooral kwamen voor de interactie

met lokale bewoners en het ‘ervaren’ van de lokale cultuur, waren sommigen teleurgesteld in de geringe invloed die zij hadden op de lokale gemeenschap. Hierdoor bleek dat ook vrijwilligerstoeristen met een kritische houding de intentie hadden om te ‘helpen’. De organisatie coördineerde activiteiten waarbij *mutual learning* centraal stond. Door aan elkaar boeken voor te lezen konden vrijwilligerstoeristen Spaans leren van Ecuadoraanse kinderen en de kinderen Engels van de vrijwilligerstoeristen. Spaans leren aan vrijwilligerstoeristen gaf de kinderen zelfvertrouwen (Everingham, 2015). Doordat de vrijwilligerstoeristen zich opstelden als ‘ontvangers’, pasten de kinderen hier hun zelfbeeld en vervolgens hun gedrag op aan. Toch gaven vrijwilligerstoeristen nog steeds de kritiek dat het weinig educatief nut voor de kinderen als die hen iets leerden (Everingham, 2015). Zelfs bij organisaties met als doel *mutual learning* blijven vrijwilligerstoeristen voor een deel in hun reddersmentaliteit.

5.3 Interacties bij vrijwilligerstoerisme in Ghana

Het verloop van interacties tussen vrijwilligerstoeristen en Ghanezen is interessant omdat vrijwilligerstoeristen geen duidelijk beeld hebben van Ghana voordat ze vertrekken. Vrijwilligerstoeristen hebben enkel een vaag beeld van Afrika als hulpbehoevend (Vrasti, 2013b). Vrijwilligerstoerismeorganisaties gebruiken dit beeld om jongeren te motiveren deel te nemen aan hun projecten (McGloin & Georgeou, 2015). Dit beeld van het 'donkere continent' zou de helpersmentaliteit kunnen bevorderen. Uit onderzoek blijkt inderdaad interacties tussen vrijwilligerstoeristen en Ghanezen beïnvloed worden door deze beeldvorming en ook door culturele verschillen die tot spanningen leiden tussen vrijwilligerstoeristen en Ghanezen (Vrasti, 2013b; Bargeman, Richards & Govers, 2016).

5.3.1 Interacties binnen vrijwilligerstoerismeprojecten

Bargeman, Richards & Govers (2016) observeerden vrijwilligerstoerisme op een basisschool en een weeshuis in Tamale, de grootste stad in het noorden van Ghana en interviewden vrijwilligerstoeristen en medewerkers. Zij gebruikten *practice theory* in hun analyse om de wisselwerking tussen actoren en de context waarin die zich bevinden te schetsen. *Practice theory* kijkt naar alledaagse handelingen, door wie die worden uitgevoerd en binnen welke structuur

(Shove, 2012, in: Bargeman, Richards & Govers, 2016). Actoren baseren handelingen op de factoren *materials* (spullen, ruimtes en infrastructuur, *meanings* (ideeën, emoties, motivaties, culturele opvattingen) en *competencies* (relevante kennis en vaardigheden). Als verschillende actoren samen een handeling uitvoeren is er sprake van *interaction conjunction*, die ofwel kan leiden tot een *good fit* of een *misfit* en die de ervaring van de interactie bepalen. Zowel in het weeshuis als bij de basisschool ontstonden *misfits* door verschillen in *meanings* en *competencies* tussen medewerkers en vrijwilligerstoeristen (Bargeman, Richards & Govers, 2016). Op de basisschool wisten vrijwilligers bijvoorbeeld niet voldoende over het Ghanese onderwijssysteem en bedachten eigen lessen die niet voortgezet konden worden door Ghanese leerkrachten. Verder is er een verschil in *meanings* waardoor vrijwilligers op een andere manier les gaven dan Ghanese onderwijzers. Vrijwilligerstoeristen gaven veel persoonlijke aandacht aan kinderen, wilden de kinderen spelend laten leren en waren niet zo streng als Ghanese leerkrachten waardoor de kinderen minder goed luisterden (Bargeman, Richards & Govers, 2016). In het onderzoek van Vrasti (2013b) in Ho, een middelgrote plaats in het zuiden van Ghana, waren vrijwilligerstoeristen tevreden over het werk op scholen omdat ze hier hun eigen ideeën konden inbrengen voor de indeling van klassen en het curriculum vanwege een tekort aan leerkrachten (Vrasti, 2013b). Leerkrachten hadden echter moeite met het overnemen van nieuwe lesvormen van vrijwilligerstoeristen en begonnen weer op de gebruikelijke manier les te geven toen de vrijwilligerstoeristen vertrokken waren (Vrasti, 2013b). Ook als vrijwilligerstoeristen het idee hebben bij te kunnen dragen, leiden hun acties dus niet altijd tot blijvende veranderingen in organisaties.

In het weeshuis in Tamale ontstonden vergelijkbare *misfits* door een verschillen in *meanings*. Vrijwilligerstoeristen verschonen luiers vaker dan medewerkers dit willen omdat ze niet gewend zijn aan een gebrek aan hulpbronnen. Ook hier werden kinderen anders behandeld dan vrijwilligerstoeristen gewend waren. Blogger 3 schrijft bijvoorbeeld over het weeshuis waar zij werkte: "*Vind het werken daar nog steeds erg lastig omdat ik het totaal niet eens ben met hun manier van werken en de omgang met de kinderen.*" Het lukte in beide gevallen niet om hier een oplossing voor te vinden; de vrijwilligers noch de medewerkers waren bereid om van hun overtuigingen af te wijken. (Bargeman, Richards & Govers, 2016). Deze *misfits* laten zien dat er

verschil wordt gemaakt tussen het 'Zelf' en de 'Ander' en dat vooral vrijwilligerstoeristen zich niet inleven in de 'Ander'. Vrijwilligerstoeristen hebben te weinig oog voor culturele verschillen, begrijpen deze niet en kunnen hier niet naar handelen. Er vinden nog geen verschuivingen plaats in het 'Zelf' van vrijwilligerstoeristen of medewerkers en hierdoor ook niet in hun beeld van de 'Ander'.

Vrasti's (2013b) heeft veldonderzoek gedaan naar sociale projecten van Projects Abroad in Ho. Projects Abroad is een grote vrijwilligerstoerisme-organisatie die 40% van de omzet behaalt met projecten in Ghana (Vrasti, 2013b). De vrijwilligerstoeristen die deelnamen aan deze projecten bleven gemiddeld drie maanden en hadden als motivaties 'een verschil kunnen maken' en 'professionele vaardigheden opdoen', anderen gingen om 'Afrika te ervaren' (Vrasti, 2013b:187). Vrijwilligerstoeristen helpen er in de gezondheidssector, als voetbalcoach, om bouwwerkzaamheden uit te voeren, les te geven of in weeshuizen te werken. De auteur nam zelf ook deel aan deze projecten en beschrijft dat ze slecht georganiseerd zijn: er is geen toezicht op het werk, het werk leek nutteloos, werd niet op prijs gesteld door de lokale bevolking en vrijwilligerstoeristen kregen de indruk dat zij niets konden betekenen. Vrijwilligerstoeristen vertelden dat ze het frustrerend vonden dat ze merkten dat ze met het werk alleen zichzelf hielpen omdat vrijwilligerstoerisme hen status en vaardigheden geeft in hun thuisland ongeacht de uitkomsten van hun werk (Vrasti, 2013b). Dit gevoel van een ongelijke relatie is ongunstig voor het ontstaan van wederzijds intercultureel begrip (Burrai, Font & Cochrane, 2014).

5.3.2 Interacties onder invloed van '*reverse racism*'

Naarmate de vrijwilligerstoeristen in Ho merkten dat hun werk geen betekenis had, gingen zij op zoek naar een nieuwe invulling van hun ervaring door te reizen en te interacteren met lokale bewoners (Vrasti, 2013b:174-175) net als bij Wright (2013) en Hammersley (2014). Hoewel vrijwilligerstoeristen in Ho weinig moeite hadden met interacties met vrijwilligerstoeristen omdat de bewoners hieraan gewend waren, ging dit op andere plekken anders. De vrijwilligerstoeristen benoemden dat zij vooral buiten Ho geconfronteerd werden met '*reverse racism*' (Vrasti, 2013b:200-202). Ghanezen behandelden hen op een manier waardoor de vrijwilligerstoeristen zich bewust werden van hun huidskleur en privilege. Een

vrijwilligerstoerist vertelde dat ze bij het werk in het ziekenhuis vertrouwen kreeg van de lokale bevolking in haar medische vaardigheden, enkel omdat haar witte huidskleur haar die status gaf (Vrasti, 2013b). Ook blogger 7 schrijft verbaasd ze zijn over de handelingen die zij mag uitvoeren: “*De dagen in het ziekenhuis zijn erg verschillend. Ik mag veel doen, het geven van infusen, de moeders uitleg geven over borstvoeding, de patiëntenregisters bijhouden en ga zo maar door. Met de zorg voor de moeder kijk ik nog veel mee, zoals het verzorgen van de keizersnede wond en het doen van de controles. Ook dit heb ik al mogen doen!*”

Hier worden vrijwilligerstoeristen door Ghanezen dus erkend als ‘helpers’. De vrijwilligerstoeristen ervaren hun bevoorrechte positie tegelijkertijd ook als een last. Vrijwilligerstoeristen worden ‘obroni’ (wit) genoemd en moeten hogere prijzen betalen voor producten dan de lokale bevolking (Otoo & Amuquandoh, 2014; Vrasti, 2013b). In deze gevallen van *reverse racism* voelden vrijwilligerstoeristen zich gefrustreerd waardoor er soms ruzie ontstond als vrijwilligerstoeristen steeds op hun huidskleur gewezen werden (Vrasti, 2013b).

Hoewel de vrijwilligerstoeristen deze interacties erg ongemakkelijk vonden, zou dit hen wel inzicht kunnen geven in de kracht van beeldvorming. Vrasti, (2013b) schrijft dat *racial identity* alleen een inhoud krijgt doordat die identiteit wordt geaccepteerd en uitgesproken in een dialoog. Dit dialoog vindt plaats binnen bestaande machtsstructuren die ‘wit’ en ‘westers’ als uitgangspunt gebruiken om de rest hieraan te relateren (Vrasti, 2013b). Interacties die deze machtsstructuren zichtbaar maken, zouden een basis kunnen vormen voor inzicht bij de vrijwilligerstoeristen in hun beeld van Ghanezen en omgekeerd en in het feit dat dit een product is van dezelfde beeldvorming van ‘helpers’ en ‘ontvangers’ (Vrasti, 2013b; Freidus, 2007). In Ghana lijkt dit proces echter nog niet op gang te komen. Westerse vrijwilligerstoeristen komen om te ‘helpen’ en door die rol te benadrukken, nemen Ghanezen ook de rol van ‘ontvangers’ aan en verwachten ze dat witte mensen komen ‘helpen’ en dit uit zich in interacties in *reverse racism*. De identiteit van vrijwilligerstoeristen en bewoners werd in interacties steeds weer versterkt en het zelfbeeld van vrijwilligerstoeristen van ‘witte helpers’ werd bevestigd doordat Ghanezen dit benadrukten. Een vrijwilligerstoerist vertelt over een gesprek met zijn buurman waarin hij zei dat hij het vervelend vond dat hij na zeven maanden nog steeds ‘yevu’ (blank/buitenlander) genoemd wordt. Zijn buurman antwoordde dat hij ook nog steeds geen

moeite genomen gehad om de lokale taal (Ewe) te leren. (Vrasti, 2013b). De vrijwilligerstoerist bleef zich presenteren als de ‘Ander’ door geen Ghanese taal te leren en dit wordt door Ghanezen bevestigd door hem ‘yevu’ te blijven noemen.

5.3.3 *Intercultural competence*

Toch raakten sommige vrijwilligerstoeristen gewend aan de omgang met Ghanezen. Volgens Vrasti (2013b) ontwikkelen vrijwilligerstoeristen *intercultural competence* doordat ze leerden omgaan met *reverse racism* waardoor zij hun identiteit en vaardigheden verder ontwikkelden. Hoewel de vrijwilligerstoeristen eerst last hadden van *reverse racism*, werd dit erna gezien als iets wat ze overwonnen hadden en waarvan ze sterker zijn geworden. In veel gevallen lukte het vrijwilligerstoeristen om effectiever te communiceren met Ghanezen. Ze leerden welke gedragspatronen er gewenst waren bij de *generalised other* en konden die toepassen in interacties. Zo schrijft blogger 7 over haar werk in het ziekenhuis: "Een keer per dag komen dokters langs om alle moeders te controleren en te observeren. Ze stellen veel vragen aan ze. Door hierbij mee te luisteren leer ik de termen die ze gebruiken erg snel." Deze *intercultural competence* leidt echter niet tot wederzijds begrip (Vrasti, 2013b). Vrijwilligerstoeristen kregen door interacties met de lokale bevolking geen begrip van de diverse culturen in Ghana of van de machtsstructuren die de basis vormen voor de interacties (Vrasti, 2013b, Raymond & Hall, 2008). Er vonden dus uiteindelijk wel transformaties plaats van het ‘Zelf’ maar niet op een manier waarop zij meer begrip kregen voor de ‘Ander’.

5.4 Conclusie

Hoewel veel interacties gewaardeerd worden door vrijwilligerstoeristen en bewoners, blijven die beïnvloed door machtsstructuren. Juist ‘intieme’, ‘authentieke’ interacties die door vrijwilligerstoeristen en bewoners gewaardeerd worden, kunnen machtspatronen volgen. Het symbolisch interactionisme is een interessant perspectief dat de mogelijkheden laat zien van interacties bij vrijwilligerstoerisme. McAllum en Zahra (2017) laten zien dat verschuivingen van het ‘Zelf’ en de ‘Ander’ mogelijk zijn als vrijwilligerstoeristen en bewoners afwijken van de machtsrollen die zij anders uitoefenen. Er waren hier gunstige omstandigheden voor het ontstaan van dit proces omdat er genoeg gedeelde symbolen waren om te kunnen communiceren en de organisatie geen winstoogmerk had. Uit andere onderzoeken naar interacties is gebleken dat het proces waar het ‘Zelf’ en de ‘Ander’ dichter bij elkaar komen moeilijk op gang komt door onderliggende machtsstructuren, taalbarrières en motivaties van vrijwilligerstoeristen. Vrijwilligerstoeristen komen moeilijk uit hun rol als ‘helper’ en bewoners uit de rol van ‘ontvanger. Het lijkt erop dat beiden hun zelfbeeld moeten aanpassen om invloed te kunnen hebben op het zelfbeeld van de ‘Ander’. Uit het onderzoek van McAllum & Zahra (2017) wordt alleen niet duidelijk bij wie de verandering begint. Als de theorie gevolgd wordt, en vrijwilligerstoeristen en bewoners elkaars zelfbeeld blijven versterken, lijkt verandering niet mogelijk. Er is dus nog meer onderzoek nodig waarbij interacties worden bekeken vanuit het symbolisch interactionisme om vast te stellen of er veranderingen kunnen ontstaan bij minder gunstige omstandigheden. Er zijn andere benaderingen die relevant zijn om interacties bij vrijwilligerstoerisme te onderzoeken zoals *cross-cultural understanding* en *cross-cultural adaptation*. Het nadeel hiervan is dat dit onderzoek vooral gericht is op de aanpassing van vrijwilligerstoeristen aan een nieuwe cultuur. Er is weinig onderzoek te vinden over het verloop van deze processen bij bewoners die te maken krijgen met vrijwilligerstoeristen. Verder is het symbolisch interactionisme passend voor ASW omdat de theorie relevant is voor verschillende sociale wetenschappen. Tot slot is het mogelijk dat hier geen volledig beeld geschetst is van interacties bij vrijwilligerstoerisme in Ghana omdat hier weinig kwalitatief onderzoek naar is gedaan.

6. Integratie

In dit hoofdstuk zullen we uitgebreid ingaan op de inzichten van de disciplines ‘De Sociale Geografie’, ‘Algemene Sociale Wetenschappen’ of ‘Postcolonial en Genderstudies’. Echter, omdat alle disciplines samengesteld zijn uit verschillende stromingen en denkbeelden, gaan uitspraken van de disciplines over de benadering die wij hebben gekozen binnen de disciplines. Binnen de disciplines zijn verschillende subdisciplines en epistemologieën mogelijk. We hebben er bewust voor gekozen hierbij een zekere mate van conflict op te zoeken in plaats van allemaal eenzelfde benadering te volgen. De gekozen deelvragen belichten allemaal een ander aspect van vrijwilligerstoerisme, maar benadrukken alle drie een ander beeldvormingsproces van Ghana.

Om dit conflict op te zoeken is het van belang eerst voor elke discipline te identificeren hoe zij tot inzichten komen. Sociale Geografie leent bijvoorbeeld veel concepten en theorieën uit andere vakgebieden, waaronder ook de Sociale Wetenschappen en Postcolonial Studies. Dit maakt het lastiger om te spreken van dé Sociale Geografie. Wel is het mogelijk om binnen deze disciplines een aantal assumpties en focuspunten te identificeren in de context van vrijwilligerstoerisme. Door deze achterliggende assumpties richten disciplines zich op verschillende focuspunten en genereren ze verschillende inzichten. De epistemologieën die het best passen bij PGS zijn sociaal constructivisme en postmodernisme. PGS heeft als assumptie dat het einde van de koloniale overheersing van Europa niet ook het einde betekende van de onderliggende machtsstructuren die invloed hadden in de gekoloniseerde landen. De onderliggende machtsstructuren werken nog steeds door in de tegenwoordige tijd en zo ook in binnen het vrijwilligerstoerisme. Deze machtsstructuren worden versterkt door vrijwilligerstoerisme en het voortzetten van een ‘discours van ontwikkelingshulp’. In dit onderzoek plaatst SG geografische kennis binnen het sociaal realisme. De discipline gaat ervan uit dat geografische kennis een belangrijke rol speelt bij vrijwilligerstoerisme en focust hierom op manieren waarop kennis vrijwilligerstoeristen kan voorbereiden. Hoewel er veel onjuiste geografische beeldvorming plaatsvindt, kan *global citizenship* vrijwilligerstoeristen voorbereiding bieden. ASW is een interdisciplinair vakgebied en maakt gebruik van de verschillende inzichten uit de sociale wetenschappen om sociale onderwerpen te benaderen die

moeilijk te vatten zijn binnen één sociale discipline. Voor het onderwerp is gekozen om de disciplines culturele antropologie en cross-culturele psychologie te betrekken. Deze zijn beide in enige mate sociaal constructivistisch en benadrukken het belang van empirisch onderzoek door middel van observatie en interviews. ASW heeft de assumptie dat vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners *agency* bezitten waardoor zij interacties kunnen aangaan waarin machtspatronen worden doorbroken. Uit gedragspatronen bij interacties blijkt toch dat vrijwilligerstoeristen meestal nog een ‘reddersmentaliteit’ bezitten die intercultureel begrip bemoeilijkt.

6.1 Overeenkomsten en conflicten

Door het analyseren van de uitkomsten van de verschillende disciplinaire onderzoeken blijkt dat er veel overeenkomsten bestaan tussen de inzichten en gebruikte concepten. Zo is er een belangrijk terugkerend concept, *Othering*, dat door alle disciplines wordt genoemd, al benadrukken de disciplines verschillende wijzen van *Othering* of het creëren van afstand. Deze inzichten komen allemaal voort uit hetzelfde idee, namelijk dat afstand een verschil creëert. Disciplines betrekken afstand door macht, geografische afstand en conceptuele afstand in hun analyse.

Bij Postcolonial en Genderstudies en Sociale Geografie wordt dit gerelateerd aan het concept Oriëntalisme van Edward Said (1978), dat de manieren behandelt waarop Europa koloniale discourses ontwikkelde over de Oriënt om op die manier kolonisatie te kunnen legitimeren (Pastran, 2014, p.46). Oriëntalisme heeft hier ook een geografische component omdat het proces waarbij de Oriënt gedefinieerd is door het Westen parallel verloopt met de Europese imperialistische expansie. Oriëntalisme is hier een invloedrijke machtsstructuur die blootlegt hoe er verschil wordt gemaakt tussen the *Global North* en the *Global South*. Sociale geografie beschrijft deze processen ook onder de term *Imaginative Geographies*. Postcolonial en Genderstudies en ASW beschrijven dat het ‘Zelf’ geconstrueerd wordt in relatie tot de ‘Ander’. Door het benadrukken van een bepaald beeld van de ‘Ander’, wordt een tegenovergesteld beeld van het ‘Zelf’ geconstrueerd. Voor Postcolonial en Genderstudies spelen taal en retorische strategieën hierbij een rol, omdat neokoloniale assumpties over de ‘Ander’ hierin onthuld worden. Bij ASW wordt de ‘Ander’ benaderd vanuit een microperspectief en is *Othering* een

dynamisch proces. De identiteit van vrijwilligerstoeristen en lokale bewoners is afhankelijk van hun perceptie van elkaar, uitgedrukt in interacties.

Verder speelt in de context van vrijwilligerstoerisme kennis een belangrijke rol. Sociale Geografie noemt *powerful geographical knowledge* en ASW beargumenteert dat wederzijdse kennisoverdracht interacties gelijkwaardiger kan maken. Taalgebruik is belangrijk voor alle disciplines omdat verschillen tussen ‘wij’ en ‘zij’ en ‘helpers’ en ‘ontvangers’ worden uitgedrukt in een ‘discours van ontwikkelingshulp’. Vrijwilligerstoeristen voelen een verantwoordelijkheid om landen in de *Global South* te ‘helpen’ en kunnen dit doen vanwege hun geprivilegieerde positie. Naast deze ‘reddersmentaliteit’ of *white savior complex* is er bij vrijwilligerstoeristen ook een verlangen om landen in de *Global South* te bezoeken omdat de bevolking hier gezien wordt als ‘puur’ en ‘authentiek’, een representatie afkomstig uit dezelfde neokoloniale machtsstructuren.

De verschillen blijken vooral te liggen in de verschillende assumpties van de disciplines. De disciplines hebben verschillende assumpties over de rol van bestaande structuren tegenover autonomie in de handelingen van vrijwilligerstoeristen. Ook processen waardoor beeldvorming kan ontstaan, verschillen per discipline. Deze verschillen worden duidelijk als er gekeken wordt naar de verschillende definities die de disciplines verbinden met vrijwilligerstoerisme.

Postcolonial en Genderstudies ziet vrijwilligerstoerisme als een voortzetting van neokolonialisme waarbij ongelijke machtsrelaties en culturele stereotypen tussen vrijwilligerstoerist en lokale bevolking juist versterkt worden. Bij Postcolonial en Genderstudies komt het beeld van vrijwilligerstoerisme dus voornamelijk tot stand onder invloed van *structure*. Dit is de onderliggende structuur die grote gevolgen heeft voor de context waarin vrijwilligerstoerisme plaatsvindt. Sociale geografie vergelijkt vrijwilligerstoerisme ook met ontwikkelingshulp en geeft een contrast aan met ontwikkelingssamenwerking. Volgens deze disciplines kan vrijwilligerstoerisme hierdoor ongelijke machtsstructuren of *imagined geographies* versterken. De aard van vrijwilligerstoerisme is hierin afhankelijk van de mate van wereldburgerschap en is dus niet helemaal afhankelijk van *structure*. Wereldburgerschap is een actief proces waar vrijwilligerstoeristen zelf invloed op kunnen uitoefenen, waardoor zij mogelijk meer bewust worden van de invloed die *structure* op hen uitoefent. ASW is het niet

compleet oneens met deze definities maar benadrukt wel de manier waarop machtsverhoudingen op microniveau zouden kunnen veranderen in interacties. Omdat interacties bij vrijwilligerstoerisme complex en divers zijn, kan vrijwilligerstoerisme volgens ASW niet enkel gezien worden als ontwikkelingshulp. Bij ASW wordt vrijwilligerstoerisme gezien als beïnvloed door *structure* maar tegelijkertijd kunnen de deelnemers aan vrijwilligerstoerisme rollen aannemen die niet zijn ingegeven door machtsstructuren en structuren op microniveau veranderen. Er is bij SG en ASW dus in sterkere mate van wisselwerking tussen *structure* en *agency* dan bij PGS.

Deze inzichten komen dus allemaal voort uit hetzelfde idee, namelijk dat afstand een verschil creëert. Echter komen uit de drie disciplines wel verschillende conclusies. Deze conclusies zijn niet per definitie tegenstrijdig, alleen de prioriteiten van de disciplines zijn anders. Zo zijn voor ASW interacties een belangrijk focuspunt. Omdat interacties dynamisch zijn, kan ook de aard en de rol van vrijwilligerstoerisme gedurende het proces veranderen. Verder creëren vrijwilligerstoeristen een verschil tussen ‘helpers’ en ‘ontvangers’ door hun gedrag. Deze afstand kan overbrugd worden als vrijwilligerstoeristen openstaan voor de rol van ‘ontvanger’. Bij Sociale Geografie heeft fysieke afstand invloed op het beeld of de *imagined geography* van Afrika als ‘het donkere continent’ tegenover het ‘verlichte’ Westen. Kennis zou kunnen bijdragen om deze afstand te verkleinen. Sociale Geografie legt een belangrijke rol neer voor plaats en de kennis hierover, waardoor er grote diversiteit in de aard van vrijwilligerstoerisme ontstaat gebaseerd op de persoonlijke achtergrond van de vrijwilligerstoerist. Postcolonial & Genderstudies stelt dat de onderliggende neokoloniale processen en machtsstructuren de bepalende factor zijn bij het verloop van vrijwilligerstoerisme. Door ongelijke machtsstructuren wordt door de vrijwilligerstoerist zelf een afstand gecreëerd tussen haarzelf en de lokale bevolking, doordat ze zichzelf positioneert als ‘gever’ en de lokale bevolking als passieve ‘ontvanger’. Hier gaat dit dus om de conceptuele afstand tussen ‘wij’ en ‘zij’ waardoor verschil gecreëerd wordt.

6.2 Common Ground

In deze paragraaf worden de inzichten en theorieën over beeldvorming vanuit alle disciplines gecombineerd door middel van organisatie. Deze techniek creëert *common ground* door te

beschrijven hoe fenomenen invloed op elkaar uitoefenen, waardoor onderliggende relaties in kaart gebracht kunnen worden (Repko & Szostak, 2016, p.286). Bij het onderzoeken van het beeld van jongeren over Ghana en wat de invloed van vrijwilligerstoerisme hierop is, lijkt vooral het wij/zij verschil centraal te staan. Alle disciplines maken gebruik van het concept *Othering*, maar bekijken het vanuit een andere invalshoek. We hebben ervoor gekozen om dit proces van *Othering* en daarmee ook de overeenkomsten van de disciplines in kaart te brengen aan de hand van quotes uit onze discoursanalyse. Door quotes uit reisblogs te gebruiken, wordt zichtbaar hoe *Othering* bewust of onbewust denkbeelden over- en interacties in Ghana beïnvloed. In de blogs wordt op meervoudige manieren onderscheid gemaakt tussen ‘wij’ en ‘zij’, zowel op macro- als op microniveau.

6.2.1 *Othering* als geografische tweedeling

Het proces van *Othering* vindt zijn oorsprong in het idee dat er een verschil bestaat tussen westerse vrijwilligerstoeristen en de mensen die zij komen ‘helpen’ in de *Global South*. Dit verschil is niet alleen conceptueel, maar er is ook een geografische tweedeling doordat beide groepen ergens anders vandaan komen. Het beeld over de mensen ‘daar’ komt vaak voort uit ideeën over dit andere land. De volgende quote is geschreven aan het einde van de reis naar Ghana en ook hier wordt het verschil benadrukt:

“...ik laat het leven in Afrika gewoon dooleuk achter me en vertrek naar de wereld waar mensen zich volstoppen met eten totdat het overgewicht hen gezondheid aantast en waar mensen een uitgebreide warme douche of bad zien als iets wat zich elke dag maar weer 'gewoon' herhaald (D)” (Blog 1)

Deze quote is voornamelijk een beschrijvende vooronderstelling (D) van zowel het leven in Afrika als het leven in de westerse wereld. Deze beschrijving benadrukt het verschil tussen de gebieden. Daarnaast wordt hierin duidelijk hoe ook het vrijwilligerstoerisme zelf leidt tot een tweedeling tussen de *Global South* en de *Global North*. Er wordt gesproken van het leven in Afrika als tegenstelling van “de wereld” waar alles anders is. Zo wordt niet alleen de *imaginative*

geography van Afrika als tegenhanger van het Westen in stand gehouden, maar wordt ook de “wereld” waarnaar zij teruggaat; Nederland, neergezet als homogeen gebied. Er wordt een geografisch beeld geconstrueerd van de *Global South* dat ook kan worden uitgedrukt in een taal van ‘wij’ en ‘zij’ omdat de beelden de *Global South* presenteren als tegenovergesteld aan ‘onze wereld’. De conceptuele tweedeling tussen ‘Zelf’ en de ‘Ander’ of ‘wij’ en ‘zij’ wordt ook overgenomen in interacties. Hier wordt verder duidelijk dat het proces ook omgekeerd speelt omdat bewoners zich aanpassen aan de houding van vrijwilligerstoeristen.

6.2.2 Othering als conceptuele afstand

Vrijwilligers schrijven veel over hun ervaringen en botsingen met de Ghanese cultuur. Hier gaat het niet zozeer over letterlijke afstand, maar meer over verschillen tussen de culturen. Het is in de blogs te lezen dat ze schrikken van de situatie in Ghana, die anders is dan ze gewend is. Blogger 4 beschrijft hoe ze schrikt van geweld, waarbij ze beschrijft dat ze denkt dat het ‘hier’ normaal is, en ze zich ervan bewust is dat ze het niet kan ‘veranderen’. Dit duidt erop dat ze idealiter de situatie zou willen veranderen op een manier die strookt met haar westerse norm. Het proces van *Othering* wordt ook voortgezet het benoemen van de situatie in Ghana als ‘chaotisch’ en ‘ongeorganiseerd’:

“Na drie en een halve week Ghana ben ik er ook achter dat dit met alles zo is (D). Er wordt gebouwd, maar nooit onderhouden en langzaam raakt het hele land steeds meer in verval (V)” (Blog 6)

Blogger 6 beschrijft dat er in Ghana vrij weinig wordt gedaan aan onderhoud. Dit ziet zij als de oorzaak van het in ‘verval’ raken van het hele land. Het gebrek aan onderhoud wordt dus als iets slechts gezien. Bovendien wordt het gezien als iets wat ‘wij’ anders doen, dus deze uitspraak kan leiden tot het beeld dat vrijwilligerstoeristen de mensen daar wat kunnen leren. Naast deze representatie van Ghana als chaotisch en ongeorganiseerd, wordt het land in blogs vaak gepresenteerd als exotisch:

“Het is toch wel echt Afrika hier (V). De salamander die uit mijn gootsteen kroop tijdens het afwassen, de buurkindjes die de hele middag kwijt waren door een paar gegeven ballonnen, de verdwaalde koeien op een grote weg met een lange rij toeterende autos en brommers achter zich (D)” (Blog 7)

“Je kon je laten tatoeëren tussen de kip en stof kraampjes door (D). Het zag er allemaal onhygiënisch uit, en het rook er niet lekker (V). Maar wat was dit vet om te zien!! (V)” (Blog 7)

Hier wordt wederom een beschrijvende veronderstelling gedaan (D). De vrijwilligerstoerist geeft een beschrijving van Ghana en wat je hier kan doen. Ze plakt hier twee waardeoordelen aan vast (V). In de eerste quote stelt ze dat ze situaties in Ghana meemaakt die in Nederland niet ‘normaal’ gevonden worden. In de tweede quote beschrijft ze vieze, en stinkende situaties, maar dat is ook *vet om te zien*. Er wordt geïmpliceerd dat de situatie primitief en onderontwikkeld is (in vergelijking met de westerse norm voor ontwikkeling), maar dit wordt tegelijkertijd geassocieerd met iets positiefs. Het is ‘exotisch’ en ‘fascinerend’. In andere blogs worden aannames explicieter gemaakt: *“Ghana kent vanzelfsprekend geen straatverlichting (Blog 6)”*. En valt er in Ghana “niets te plannen” dus *“vertrok de schoolbus uiteraard ook vandaag veel later (Blog 4)”*.

Sommige vrijwilligerstoeristen raken gewend aan hun nieuwe culturele omgeving en vinden manieren om zich hiertoe te verhouden. Zo heeft blogger 3 zich aangepast aan de lokale omstandigheden en is ze ‘normaal’ gaan vinden.:

“Verder gaat het nog steeds erg goed! Ik blijf het ongelooflijk vinden hoe snel alles went en ‘normaal’ wordt, dit had ik nooit verwacht op de eerste dag dat ik hier aankwam...Ben inmiddels erg goed geworden in wachten, wachten en nog eens wachten :p.”

Blogger 3 voelt zich thuis in het dorpje waar ze bij een gastgezin heeft verbleven, maar blijft het onderscheid maken met wat zij thuis gewend is:

“Het voelde echt als een soort van thuiskomen (...) de kapper in de straat was blij me weer te zien, de vrouw van het supermarktje vroeg zich af waar ik al die tijd geweest was en de mevrouw van het internetcafé wilde graag weten wanneer ik weer kwam (D). Alleen een beetje jammer dat het nog steeds stinkt en een grote rotzooi is maar ach (V) ... :P” (Blog 3)

Dit keer laat de blogger weten dat ze zich gewaardeerd voelt door de mensen. Daarachter zit weer een waardeoordeel, maar dit keer lijkt het alsof ze het positieve gevoel van waardering afweegt tegen het negatieve gevoel door de stank en rotzooi die ze ervaart. Ook uit deze zin valt het logische gevolg te trekken dat de vrijwilligerstoerist wil helpen; het dorpje is een grote rotzooi in tegenstelling tot wat ze kent en haar aanwezigheid wordt gewaardeerd, wat haar helpersrol bevestigt.

6.2.3 *Othering* als uiting van macht

Bij alle drie de disciplines speelt macht een rol in de beeldvorming. Macht bepaald gedeeltelijk wat er geschreven wordt over de ‘Ander’ en in welke context. Het speelt zowel een rol in interacties als in bredere conceptuele ideeën over een bepaald gebied of land. Degenen die de macht in handen hebben, hebben de controle over wat gekend wordt en hoe het gekend wordt.

“Degenen die te laat zijn of geen juiste kleding aan hebben krijgen tikken met een stuk riet (D). (...) Ik vind dit erg heftig om te zien (V) en kijk ook vaak weg. (...) Waarschijnlijk is het hier normaal en ik kan er toch niets aan veranderen, maar het blijft heftig (P)” (Blog 4)

Hierin vinden we zowel een waardevoonderstelling (V), een beschrijvende vooronderstelling (D) en een praktische uitkomst (P). Vooral de praktische uitkomst is interessant: haar poging de situatie te ‘repareren’ duidt op het verlangen haar eigen, westerse interpretatie van een

beschaafde samenleving op te leggen aan de cultuur in Ghana, iets wat neigt een 'beschavingsmissie'. Het verlangen om te 'helpen' is in veel van de blogs terug te vinden. Nog voordat blogger 2 vertrekt, vraagt ze haar lezers spullen te doneren:

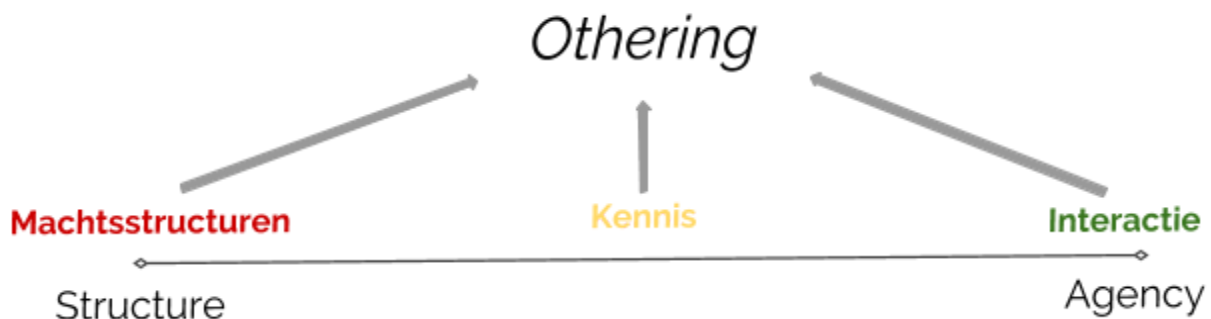
“Basisdingen die wij misschien wel thuis hebben liggen en nooit gebruiken, maar voor deze kinderen wel heel waardevol kunnen zijn” (Blog 2)

Naast dat ze verschil tussen haarzelf en de 'Ander' creëert door bijna letterlijk een wij/zij verdeling te benoemen, beschrijft ze hoe spullen waar wij hier niet naar omkijken voor de kinderen 'daar' heel waardevol zijn. Er wordt hier een geografische en persoonlijke afstand gecreëerd waarin zij zich positioneert als 'gever', wat een (neo)koloniaal discours versterkt.

In conclusie, er zijn drie verschillende concepten gebruikt om het hij/zij verschil aan te duiden. De disciplines hebben met elkaar gemeen dat *Othering* een conceptuele-, geografische- en machtsdimensie heeft. De machtsstructuur en de conceptuele tweedeling tussen 'wij' en 'zij' is vooral belangrijk maar hierbij speelt ook geografische tweedeling een rol omdat de 'westerse wereld' afgebakend wordt ten opzichte van de 'wereld daarbuiten'. De disciplines benadrukken verschillende dimensies van *Othering*. Geografie kijkt vooral naar de afbakening van grenzen en hoe kritisch wereldburgerschap kan bijdragen aan een beter begrip van de processen in Ghana. Echter, in de blogs wordt nergens kritisch gereflecteerd op wat er wordt meegemaakt. De jongeren lijken vast te zitten in hun manier van eurocentrisch denken. Hiervoor geeft postcolonial studies een politieke en historische insteek. ASW laat zien dat machtsstructuren doorwerken in interacties die vrijwilligerstoeristen aangaan en dat vrijwilligerstoeristen een vermogen hebben om zich aan te passen aan een nieuwe culturele omgeving. De literatuur en de analyse komen wat dit betreft overeen. Ook het beeld dat jongeren hebben van Ghana is gelijk, alleen het komt voort uit een ander proces. Door middel van het structure-agency onderscheid zal dit in de volgende paragraaf verder worden uitgewerkt.

6.3.2 Beeldveroorzaker: Hoe komt het beeld van Ghana tot stand?

Zoals eerder besproken is *Othering* een proces dat op verschillende manieren in de drie disciplines wordt aangehaald. Alle disciplines geven dit concept een belangrijke rol in het beeldvormingsproces van Ghana. Echter wordt hierbij gebruik gemaakt van een andere *mediator* die de manier beïnvloedt waarop het proces van *Othering* leidt tot beeldvorming van Ghana. Het verschil in mediator lijkt de onderliggende factor te zijn van het conflict in interpretatie over de aard van vrijwilligerstoerisme. Vooral de mate waarin de beeldvorming, en daarmee ook de aard van vrijwilligerstoerisme, dynamisch geacht wordt, verschilt sterk per discipline. Om dit overzichtelijk te maken, hebben we gekozen voor integratie door te kijken naar *structure* tegenover *agency*.

Figuur 6.1: De onderliggende oorzaken van *Othering* op de schaal van *structure-agency*

Het *structure-agency* debat wordt vaak gezien als onoplosbaar. Door middel van transformatie kunnen we laten zien dat *structure-agency* een schaal is waar verschillende processen op verschillende niveaus werken. Verder zijn *structure* en *agency* afhankelijk van elkaar zoals aangeven met de pijlen. Er is een wisselwerking tussen de invloed van *structure* en *agency* op het verloop van vrijwilligerstoerisme. *Structure* maakt vrijwilligerstoerisme mogelijk en vormt voor een belangrijk deel interacties tussen vrijwilligerstoeristen en bewoners. *Agency* van vrijwilligerstoeristen en bewoners beïnvloedt de machtsstructuur die zichtbaar is bij interacties. Toch lijkt de invloed van *structure* op *agency* het grootst omdat interacties weinig inzicht brengen over de werking van *structure* en er hierdoor weinig verandering kunnen brengen.

Vrijwilligerstoeristen doen weliswaar kennis op over het land en de cultuur door er te zijn, maar verkrijgen hierdoor geen kennis over het Oriëntalisme.

De verwachtingen van vrijwilligerstoeristen komen vaak niet overeen met de werkelijkheid. Het lijkt dan ook dat niet elke blogger even goed voorbereid is op het land waar ze naartoe gaan. Zo blogt een van de vrijwilligerstoeristen:

“Deze dagen waren voor mij erg intensief, zoveel indrukken en dingen die je zelf moet uitzoeken, vragen of ondervinden. De kinderen komen meteen op je af, zijn heel enthousiast, zoeken meteen contact en geven je hand, een arm. Daarnaast moet de andere vrijwilligers, de caregivers en natuurlijk de kinderen beter leren kennen en daarnaast hun gebruiken, de cultuur, het dagprogrammas etc. Soms voelde ik mij een beetje verloren en verwaald rondlopen. Het is moeilijk als je niet weet wat iemand van je verwacht. Moet ik meer of minder initiatief nemen of moet ik wachten??” (Blog 5)

Blogger 5 voelt zich nog niet helemaal op haar plek en weet dus ook niet wat er van haar wordt verwacht. Over de gebruiken en de cultuur is bij haar nog weinig bekend. In geen van de geanalyseerde blogs wordt feitelijke kennis aangehaald die al van te voren aanwezig was. De voorkennis lijkt dan ook voornamelijk gebaseerd op assumpties. Juist deze assumpties zorgen er dus voor dat de bloggers naar Ghana zijn gegaan. Zij zien voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in de ontwikkeling van het land. Echter, pas in Ghana zelf doen ze feitelijke kennis op over het land. Hier ontvangen sommige vrijwilligers nog een algemene voorlichting, maar de meeste kennis komt rechtstreeks voort uit ervaring of uit verhalen van andere mensen. Deze kennis lijkt zich te beperken tot lokale gebruiken en de geschiedenis. Nergens wordt het door één van de bloggers in een grotere context gebracht. Ook wordt de opgedane kennis niet vergeleken met de eigen ervaringen. De vrijwilligerstoeristen blijven door het gebrek aan kritische reflectie grotendeels vastzitten in de bestaande structuren.

6.4 More Comprehensive Understanding

In de *more comprehensive understanding* worden de inzichten die in de *common ground* verkregen zijn geïntegreerd tot een alomvattend antwoord op de vraag: ‘Hoe wordt het beeld dat

jongeren hebben over Ghana geconstrueerd en hoe beïnvloedt dit de interacties bij vrijwilligerstoerisme?’

Het beeld dat jongeren hebben over Ghana wordt geconstrueerd aan de hand van een meervoud van processen. Als fundament van ons onderzoeksgebied zien we koloniale machtsprocessen die doorweven zijn in vrijwilligerstoerisme. Jongeren hebben vaak weinig- tot geen feitelijke kennis over Ghana. In plaats daarvan hebben jongeren vaak alleen een beeld van Afrika als geheel. Ghana wordt mede door bestaande machtsstructuren neergezet als hulpbehoevend, waarbij de westerse toerist het idee krijgt in staat te zijn deze hulp te bieden. In de blogs komt naar voren dat de vrijwilligerstoeristen de situatie beschrijven als anders, exotisch en in veel gevallen zelfs primitief (beschrijvende vooronderstelling). Ook moet dit volgens de toeristen vaak worden ‘verbeterd’ (waardeoordeel). Dit bevordert de ideologie van het eurocentrisme waarin het Westen als superieur wordt neergezet en westerlingen de morele plicht hebben om de mensen in Ghana te helpen. Een reis als vrijwilligerstoerist is dan een logische vervolgstap (praktische conclusie). De achterliggende structuren die door zowel macht als afstand worden gecreëerd zijn lastig te verbreken. In deze integratie worden twee thema’s geïdentificeerd die van vrijwilligerstoerisme een meer dynamisch proces kunnen maken: kennis en interacties. Het lijkt erop dat jongeren die daadwerkelijk naar Ghana vertrekken door de interacties die hier plaatsvinden meer kennis en ideeën over Ghana opdoen. Door middel van sociaal realisme in het onderwijs zou een deel van de kennis over Ghana, evenals andere landen in de *Global South* al vooraf kunnen worden overgebracht. Op deze manier kunnen interacties een toevoeging zijn aan de beeldvorming en voortbouwen op bestaande kennis. Door voorkennis over de bestaande machtsstructuren en over het land zelf zouden jongeren voor vertrek beter toegerust zijn om de rol van vrijwilligerstoerist in te schatten.

7. Conclusie & Discussie

7.1 Conclusie

In deze interdisciplinaire scriptie hebben we laten zien dat de drie disciplines min of meer dezelfde ideeën hebben over het beeld wat jongeren hebben van Ghana, maar dat ze hiernaar kijken vanuit een andere invalshoek. Alle drie de concepten concluderen dat er een geografische tweedeling is, een conceptuele tweedeling en een tweedeling op basis van macht. De geografische dimensie omvat het verschil door fysieke afstand. Daarnaast is er een politieke dimensie waarin het verschil benadrukt wordt door een kolonialistisch verleden. En als derde zijn er sociale interacties waarin de bestaande machtsstructuren een dynamisch proces zijn. De disciplines vullen elkaar aan in de manier waarop beeldvorming tot stand komt, maar krijgen een andere functie wanneer we bespreken hoe we dit kunnen veranderen. Door het gebruikmaken van een kwalitatieve analyse, konden we onderscheid maken tussen de beschrijvingen van Ghana, wat er gedacht wordt over Ghana en hoe dit leidt tot de overheersende ideologie van Ghana als de ‘Ander’.

7.2 Discussie

Tijdens het schrijven van het onderzoek zijn wij tegen een paar kwesties gelopen, waardoor wij gelimiteerd waren in ons onderzoek. Omdat de drie disciplines zich bezighouden met maatschappelijke kwesties en problemen, en wij hier specialist in zijn, hebben wij een voorkennis die beïnvloedt hoe wij naar vrijwilligerstoerisme kijken. Het is belangrijk bewust te zijn van deze eigen bevooroordeelde positie. In het hoofdstuk van Postcolonial & Genderstudies en in het integratiegedeelte zijn bepaalde quotes uitgekozen uit een grote hoeveelheid blogs en tekst. De gekozen quotes reflecteren deze niet-objectieve blik, omdat wij vinden dat ze een bepaalde boodschap uitdragen die iets zegt over het onderwerp. Het is echter mogelijk dat een ander vindt dat deze quotes helemaal niets zeggen over bijvoorbeeld neokoloniale processen. Het is ook belangrijk om na te denken over karakteristieken die worden toegeschreven aan het Westen en het ‘niet-Westen’. Echter, hiervoor was de omvang van de scriptie te klein. Om het onderzoek betrouwbaarder te maken is een peer-review nodig. Het is bovendien belangrijk om te

beseffen dat we in deze scriptie enkel de stem van jonge witte westerlingen hebben vertolkt, waarbij de stem van de lokale bevolking in Ghana niet direct gerepresenteerd is (enkel via de vrijwilligerstoeristen en onderzoekers van de aangehaalde literatuur). Tot slot is het belangrijk te realiseren dat de quotes zijn onderzocht in isolatie, zonder enige manier om hun daadwerkelijke effect te meten. De interpretatie van de lezers van de blogs van de onderliggende ideologie die in de blogs aanwezig is, hebben we niet gemeten.

7.3 Vervolgonderzoek

Het debat rondom de effecten van vrijwilligerstoerisme is nog niet afgesloten. Wetenschappers uit verschillende disciplines hebben elk hun eigen visie, waar wij drie visies van hebben uitgelicht. Economische, juridische en politicologische aspecten spelen ook een belangrijke rol, maar zijn in deze scriptie niet behandeld. De uiteindelijke uitkomst van het debat blijft onduidelijk, maar deze interdisciplinaire scriptie heeft hopelijk een bijdrage geleverd aan de bestaande literatuur over dit onderwerp door het integreren van verschillende aspecten en het verkleinen van de kloof tussen interacties bij vrijwilligerstoerisme en de context die dit proces vormt. Deze scriptie biedt dan ook een nieuw kader voor onderzoek naar vrijwilligerstoerisme. Pas wanneer de onderliggende structuren volledig worden begrepen, kan de rol van vrijwilligerstoerisme worden bepaald.

Niemand kan eigenhandig bestaande machtsstructuren doorbreken, noch traditionele manieren van denken of kijken naar de wereld deconstrueren– zelfs niet met de kennis dat deze problematisch of schadelijk kunnen zijn. Wel kunnen we hopen dat onderzoeken als deze jongeren bewust kunnen maken van de consequenties van hun daden, en hen motiveren zich bewust te zijn van hun privileges voordat zij op vrijwilligersreis gaan.

Literatuurlijst

Hoofdstuk 1 Inleiding

Callanan, M., & Thomas, S. (2005). Volunteer tourism: deconstructing volunteer activities within a dynamic environment. In: M. Novelli (Ed.), *Niche Tourism: Contemporary issues, trends and cases* (pp. 183-200). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Brown, F., & Hall, D. (2008). Tourism and development in the Global South: The issues. *Third World Quarterly*, 29(5), 839–849.

Conran, M. (2011). "They really love me!"; Intimacy in Volunteer Tourism. *Annals of tourism research*, Vol. 38, no 4, 1454-1473.

Deen, K. (2017). *Cambodja pakt nepweeshuizen aan*. [online] nrc.nl. Available at: <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/20/cambodja-pakt-nepweeshuizen-aan-a1555249> [Accessed 6 Nov. 2018].

Dillon, M. (2014). Symbolic Interactionism. In: Dillon (2014). *Introduction to Sociological Theory*. (2e ed.) John Wiley & Sons: Chichester, pp. 273-297.

Kontogeorgopoulos, N. (2017). Finding oneself while discovering others: An existential perspective on volunteer tourism in Thailand. *Annals of Tourism Research*. 65 (2017), 1-12.

McAllum, K. & Zahra, A. (2017). The positive impact of othering in voluntourism: The role of the relational other in becoming another self. *Journal of International and Intercultural Communication*.

McLeod, H. (2008, February). Humanitarian emergencies – Do volunteers help or hinder? *Just change: Critical thinking on global issues*, 11, 8–10.

Ooij, N. and Laing, J. (2010). Backpacker tourism: Sustainable and purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. *Journal of Sustainable Tourism*. 18(2): 191–206.

Otoo & Agyeiwaah, Dayour & Wireko-Gyebi (2016). Volunteer tourists' length of stay in Ghana: Influence of socio-demographic and trip attributes. *Tourism Planning and Development*, 13(4), 409-426.

Otoo, f. & F. Amuquandoh, (2014). An investigation into the experiences of international volunteer tourists in Ghana, *Anatolia: an International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25:3, 431-443.

Projects Abroad. 'Volunteer and Intern in Ghana'. Verkregen via:
<https://www.projects-abroad.org/volunteer-destinations/volunteer-ghana/>

Roberts, T. (2004). *Are Western volunteers reproducing and reconstructing the legacy of colonialism in Ghana? An analysis of the experiences of returned volunteers*. Unpublished master's thesis, University of Manchester, UK.

Russo, A. (2002). The "Vicious Circle" of Tourism Development in Heritage Cities. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 165-182.

Salazar, N. (2004). Developmental tourists vs. development tourism: A case study. In A. Raj (Ed.), *Tourist behavior: Psychological perspective*, 85–107. New Delhi: Kanishka.

Simpson, K. (2004). 'Doing development': the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development*, 16(5), 681-692.

Sin, Oakes & Mostafanezhad, (2015). 'Travelling for a cause: critical examinations of volunteer tourism and social justice', *Tourist Studies*, 15(2), 119-131.

Vriend, R. & N. Winkel. (2017, 10 oktober). 'Vrijwilligerstoerisme: 'Zoek verder dan de eerste hits in Google'. Verkregen via:
<https://www.oneworld.nl/werelddoeners/vrijwilligerstoerisme-zoek-verder-dan-de-eerste-hits-in-google/>

Vrasti, W. (2013). 'Introduction'. In: *Volunteer Tourism in the Global South: Giving Back in Neoliberal Times*. Pp. 1-54. New York: Routledge.

Wearing, S. & N. McGhee. (2013). Volunteer Tourism: A Review 2013, *Tourism Management*, Vol. 38 (2013), 120-130.

Wright, H. (2013). 'Volunteer tourism and its (mis)conceptions: a comparative analysis of tourist/host perception'. *Tourism and Hospitality Research*. Vol. 13(4) 239-250.

Hoofdstuk 2 Methoden

Van Dijk, Teun A. Discourse, Ideology and Context. *Folia Linguistica* 35.1/2 (2001): 11-40. *Academic Search Complete*. Web. 22 Mar. 2015.

Hesse-Biber, S. N. (Ed.). (2013). *Feminist research practice: A primer*. Sage Publications.

Lindberg, M. (2017). Qualitative Analysis of Ideas and Ideological Content. In: K. Boréus & G. Bergström, *Analyzing Text and Discourse: Eight Approaches for the Social Sciences* (pp. 86-121). London: Sage Publications Ltd.

Hoofdstuk 3 Postcolonial en Genderstudies

Bandyopadhyay, R., & Patil, V. (2017). 'The white woman's burden'—the racialized, gendered politics of volunteer tourism. *Tourism Geographies*, 19(4), 644-657.

Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. London/New York: Routledge

Bybee, C. M. (2015). Going on a [Power] Trip: A Postcolonial Examination of Select Voluntourism Organizations' Rhetorical Strategies. *The College of Wooster*.

Corbey, R. (1989). *Wildheid en beschaving: de Europese verbeelding van Afrika*. Baarn: Ambo.

Eriksson, M. B., & Baaz, M. E. (2005). *The paternalism of partnership: A postcolonial reading of identity in development aid*. Zed Books.

Hall, S. (Ed.). (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 2). Sage.

Hesse-Biber, S. N. (Ed.). (2013). *Feminist research practice: A primer*. Sage Publications.

Heron, B. (2007). *Desire for development: Whiteness, gender, and the helping imperative*. Wilfrid Laurier Univ. Press.

Humboldt, A. (2006). *Personal narrative of a journey to the equinoctial regions of the new continent*. Penguin UK.

Keyers, A. (2005) *Het beeld van de Ander. Een comparatieve studie tussen het Etnografisch Museum en Zuidpershuis in Antwerpen* (scriptie voor het behalen van de graad van Licentiaat). Verkregen via http://www.ethesis.net/ander/ander_inhoud.htm.

Nayar, P. K. (2015). *The Postcolonial Studies Dictionary*. New York: John Wiley & Sons.

Ministerie van Buitenlandse Zaken (2017). *Multi-Annual Strategic Plan 2014-2017*. Geraadpleegd via <https://www.osresultaten.nl/country/ghana>

Palacios, C. (2010). Volunteer tourism, development, and education in a postcolonial world: Conceiving global connections beyond aid. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(7), 861–878

Pandey, M. K. (Ed.). (2003). *Akademi Awarded Novels in English: Millennium Responses*. Sarup & Sons.

Pastran, S. H. (2014). Volunteer tourism: A postcolonial approach. *USURJ: University of Saskatchewan undergraduate research journal*, 1(1).

Ponzanesi, S. (2015). De kolonie als strijdtoneel: Phoolan Devi en de postkoloniale kritiek. In Buikema, R. & Plate, L., *Handboek Genderstudies in media, kunst en cultuur*. (pp.131-145). Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

Simpson, K. (2004). ‘Doing development’: The gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association*, 16(5), 681-692.

Wolf-Phillips, Leslie. “Why ‘Third World’?: Origin, Definition and Usage.” *Third World Quarterly* 9.4 (1987): 1311-1327. *Academic Search Complete*. Web. 22 Sep. 2014

Hoofdstuk 4 Sociale Geografie

Abdi, A. (2015). Decolonizing Global Citizenship in Education. In: *Decolonizing Global Citizenship Education*, Abdi, A., Shultz, L., & Pillay, T. Rotterdam: SensePublishers.

Andreotti, V. (2014). Soft versus Critical Global Citizenship Education. In S. McCloskey. *Development Education in Policy and Practice*. London: Palgrave Macmillan.

- Beneker, T. (2018). *Krachtige kennis in geografie-onderwijs* (Oratie). Geraadpleegd op 21 oktober 2018, van <https://www.uu.nl/organisatie/faculteit-geowetenschappen/onderzoek/oraties>
- Bone, J., & Bone, K. (2017). Voluntourism as cartography of self: A Deleuzian analysis of a postgraduate visit to India. *Tourist Studies*, 18(2), 177-193.
- Bonnett, A. (2003). Geography as the world discipline: connecting popular and academic geographical imaginations. *Area*, 35(1), 55-63.
- Cameron, J., & Haanstra, A. (2008). Development made sexy: How it happened and what it means. *Third World Quarterly*, 8, 1475-1489.
- Chiodo, J. (1997). Improving the Cognitive Development of Students' Mental Maps of the World. *Journal of Geography*, 96(3), 153-163.
- Clost, E. (2011). *Voluntourism: The Visual Economy of International Volunteer Programs* (Master Thesis). Queen's University.
- Craggs, R. (2014). Postcolonial geographies, decolonization, and the performance of geopolitics at Commonwealth conferences. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 35, 39-55.
- Davies, L. (2006). Global citizenship: abstraction or framework for action?. *Educational Review*, 58(1), 5-25.
- Diederren, S., Hopmans, M., & van Gorp, B. (2016). Vrijwilligerstoerisme: goede zaak?. Retrieved from <https://geografie.nl/artikel/vrijwilligerstoerisme-goede-zaak>
- Eyben, R., & Savage, L. (2013). Emerging and Submerging Powers: Imagined Geographies in the New Development Partnership at the Busan Fourth High Level Forum. *The Journal of Development Studies*, 49(4), 457-469.
- Fisher, W. (1997). Doing Good? The politics and Antipolitics of NGO Practices. *Annual Review of Anthropology*, 26(1), 439-464.
- Gregory, D. (1995). Imaginative geographies. *Progress in Human Geography*, 19(4), 447-485.
- Harvey, D. (2005). The Sociological and Geographical Imaginations. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 18, 211-255.

Jarosz, L. (1992). Constructing the Dark Continent: Metaphor as Geographic Representation of Africa. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 74(2), 105-115.

Jenkins, O. (2003). Photography and travel brochures: The circle of representation. *Tourism geographies*, 5(3), 305-328.

Johnston, R. (2004). Whose Geography? A Diversity of Definitions, a Confusion of Meanings and the Future. *Journal of Geography in Higher Education*, 28(1), 9-15.

Keese, J. (2011). The Geography of Volunteer Tourism. *Tourism Geographies, An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 13(2), 257-279.

Klingebliel, S., & Janus, H. (2014). Results-based aid: potential and limits of an innovative modality in development cooperation. *International Development Policy*, 5(2).

Lamers, M. (2005). Representing Poverty, Impoverishing Representation? A Discursive Analysis of Fundraising Posters. *Graduate Journal of Social Science*, 2(1), 37-74.

Luh Sin, H., & Minca, C. (2014). Touring responsibility: The trouble with 'going local' in community-based tourism in Thailand. *Geoforum*, 51, 96-106.

Lyons, K., Hanley, J., Wearing, S., & Neil, J. (2012). Gap year volunteer tourism: myths of global citizenship, *Annals of Tourism Research*, 39(1), 361-378.

Maude, A. (2017). Geography and powerful knowledge: a contribution to the debate. *International Research in Geographical And Environmental Education*, 27(2), 179-190.

May, J. (1996). 'A Little Taste of Something More Exotic': The Imaginative Geographies of Everyday Life. *Geography*, 81(1), 57-64.

Mazzucato, V. (2008). The Double Engagement: Transnationalism and Integration. Ghanaian Migrant's Lives between Ghana and the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(2), 199-216.

Meijer, E. (2013). *Beeldvorming Kenia: Een analyse op waarbenjij.nu weblogs van vrijwilligerstoeristen* (Masterscriptie). Universiteit Utrecht.

Molz, J. (2017). Giving Back, Doing Good, Feeling Global: The Affective Flows of Family Voluntourism. *Journal of Contemporary Ethnography*, 46(3), 334-360.

Morgan, J. (2002). 'Teaching Geography for a Better World'? The Postmodern Challenge and Geography Education. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 11(1), 15-29.

Murphy, A., de Blij, H., Turner, B., Gilmore, R., & Gregory, D. (2005). The role of geography in public debate. *Progress In Human Geography*, 29(2), 165-193.

Pieterse, J. N. (1995). *The decolonization of imagination: culture, knowledge and power*. Zed Books.

Ooi, N., & Laing, J. (2009). Backpacker tourism: sustainable and purposeful? Investigating the overlap between backpacker tourism and volunteer tourism motivations. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(2), 191-206.

Radcliffe, S. (1996). Imaginative Geographies, Postcolonialism, and National Identities: Contemporary Discourses of the Nation in Ecuador. *Ecumene*, 3(1), 23-42.

Said, E. (1985). Orientalism Reconsidered. *Cultural Critique*, 1, 89-107.

Simpson, K. (2004). 'Doing development': the gap year, volunteer-tourists and a popular practice of development. *Journal of International Development*, 16(5), 681-692.

Solem, M., & Weiguo, Z. (2018). The Role of Geography Education for Global Understanding. In A. Demirci, R. Miguel González & S. Bednarz, *Geography Education for Global Understanding. International Perspectives on Geographical Education*. Cham: Springer.

Stoner, K., Tarrant, M., Perry, L., Stoner, L., Wearing, S., & Lyons, K. (2015). Global Citizenship as a Learning Outcome of Educational Travel. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 24, 149-163.

Stroeken, K. (2015). Bestaat het Afrikaanse denken? Bestaat Afrika? Schets voor een publieke discussie. *Afrika Focus*, 28(1), 7-21.

Visser, S., Bailey, A., & Meijering, L. (2015). Food, faith and community: social well-being of Ghanaian migrants in the Netherlands. *Gender, Place & Culture*, 22(5), 608-625.

Young, M. Young, M. (2012). Education, globalisation and the 'voice of knowledge'. In H. Lauder, M. Young, H. Daniels, M. Balarin & J. Lowe, *Educating for the Knowledge Economy?*. Londen: Routledge

Hoofdstuk 5: Algemene Sociale Wetenschappen

Bargeman, B., G. Richards & E. Govers. (2016) Voluntourism impacts in Ghana: a practice approach. *Current issues in tourism*, 21(13), 1486-1501.

Bennett, J., & Bennett, M. (2004). Developing intercultural sensitivity: An integrative approach to global and domestic diversity. In D. Landis, J. Bennett, & M. Bennett (Eds.), *Handbook of intercultural training* (pp. 147–165). Thousands Oaks, CA: Sage Publications.

Burrai, E., X. Font & J. Cochrane. (2014). Destination Stakeholders' Perceptions of Volunteer Tourism: An Equity Theory Approach, *International Journal of Tourism Research*, 17: 451–459.

Conran, M. (2011). “They really love me!”: Intimacy in Volunteer Tourism’, *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1454-1473.

Everingham, P. (2015). Intercultural Exchange and Mutuality in Volunteer Tourism: the case of Intercambio in Ecuador, *Tourist Studies*, 15(2), 175-190.

Freidus, A. (2017). ‘Unanticipated Outcomes of Voluntourism among Malawi’s Orphans’, *Journal of Sustainable Tourism*, 25(9): 1306-1321.

Hammersley, L. A. (2014) Volunteer Tourism: Building Effective Relationships of Understanding, *Journal of Sustainable Tourism* 22(6): 855–73.

McAllum, K. & A. Zahra. (2017). The positive impact of othering in voluntourism: The role of the relational other in becoming another self. *Journal of International and Intercultural Communication*.

McIntosh, A. & A. Zahra. (2007). A Cultural Encounter Through Volunteer Tourism: Towards the Ideals of Sustainable Tourism?, *Journal of Sustainable Tourism*. 15(5), 541-556.

Kirillova, K., L. Lehto & L. Cai, (2015). Volunteer Tourism and Intercultural Sensitivity: the role of interaction with host communities, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 32(5):382-400.

Lee, Y. J. & K Woosnam. (2010). Voluntourist transformation and the theory of integrative cross-cultural adaptation. *Annals of tourism research*, 37(4), 1186-1189.

Otoo, f. & F. Amuquandoh, (2014). An investigation into the experiences of international volunteer tourists in Ghana, *Anatolia: an international journal of tourism and hospitality research*, 25:3, 431-443.

Palacios, C. (2010). Volunteer tourism, development and education in a postcolonial world: conceiving global connections beyond aid. *Journal of Sustainable Tourism*, 18 (7), 861-878.

Raymond, A. & C. Hall. (2008). The Development of Cross-Cultural (Mis)understanding Through Volunteer Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5): 530-543.

Vrasti, W. (2013a). Introduction. In: *Volunteer Tourism in the Global South: Giving Back in Neoliberal Times*. Pp. 1-54. New York: Routledge.

Vrasti, W. (2013b). Entrepreneurial Education in Ghana. In: *Volunteer Tourism in the Global South: Giving Back in Neoliberal Times*. Pp. 164-229. New York: Routledge.

Wright, H. (2013). Volunteer tourism and its (mis)perceptions: a comparative analysis of tourist/host perceptions. *Tourism and Hospitality Research*. 13(4), 239-250.

Wearing, S., Deville, A. & Lyons, K. (2008). The Volunteer's Journey through Leisure into the Self, In: Lyons, K. & Wearing, S. (2008) (Ed.) *Journeys of Discovery in Volunteer Tourism: International Case Study Perspective*, pp. 63-72.

Wearing, S. & J. Neil. (2000). Refiguring Self and Identity Through Volunteer Tourism, *Society and Leisure*, 23(2), 389-419.

Wearing, S. & N. McGhee. (2013). Volunteer Tourism: A Review 2013, *Tourism Management*, Vol. 38 (2013): 120-130.

Hoofdstuk 6: Integratie

Pastran, S. H. (2014). Volunteer tourism: A postcolonial approach. *USURJ: University of Saskatchewan undergraduate research journal*, 1(1).

Repko & Szostak (2016). *Interdisciplinary research: Process and Theory* (3rd ed.). Sage Publications Inc.